

**ERAÕIGUSLIKE JURIIDILISTE ISIKUTE, SH KREDIIDIASUTUSTE, JUHTIDE JA TÖÖTAJATE
HUVIDE KONFLIKTIDE JA KORRUPTSIOONIOHTLIKE SUHETE VÄLTIMISEKS
KEHTESTATUD NORMIDEST**

Analüüs ja ettepanekud

Justiitsminister moodustas oma 6.oktoobri 2005.a käskkirjaga nr 170 tööruhma, mille ülesandeks oli analüüsida, kas seadustes on piisavalt sätestatud meetmed eraõiguslike juriidiliste isikute, sealhulgas krediidasutuste, juhtide ja töötajate huvid konfliktide ja korruptsiooniohtlike suhete vältimiseks, samuti vastavad karistusõiguslikud sanktsioonid, ning teha vajadusel ettepanekuid õigusaktide muutmiseks. Töögrupi liikmeteks on käskkirja kohaselt Justiitsministeeriumi karistuspoliitika osakonna karistusõiguse ja menetluse talituse nõunik Elina Elkind, riigiprokurör Piret Paukštys, Rahandusministeeriumi finantspoliitika osakonna finantsturgude talituse peaspetsialist Marget Kukk ning Finantsinspeksiooni õigusosakonna juhataja Margus Normak. Töögrupi juhiks määrati Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakonna eraõiguse talituse juhataja Urmas Volens (alates 01.02.06.a Justiitsministeeriumi asekantsler).

Alljärgnevalt esitab töögrupp nõutud analüüsi.

I Töötaja üldised kohustused ja vastutus

Töölepingu alusel töötavate isikute puhul tulenevad poolte õigused ja kohustused pooltevahelisest töölepingust ja töölepingu seadusest (TLS). Eelkõige on töötaja kohustatud tegema kokkulepitud tööd ning täitma ilma erikorralduseta ülesandeid, mis tulenevad töö iseloomust või töö üldisest käigust ning hoidma tööandja äri- ja tootmissaladust ning mitte osutama tööandjale konkurentsi, sealhulgas mitte töötama tööandja loata viimase konkurendi juures, kui need kohustused on ette nähtud töölepinguga. Need kohustused lasuvad töötajal ka pärast töölepingu lõpetamist, kui pooled sõlmisid vastavasisulise kokkuleppe. Oluline on märkida, et kehtiv TLS ei näe ette töötaja üldist kohustust olla oma tööandjale lojaalne ega vältida huvid konflikti muus osas kui ärisaladuse kaitse.

TLS-is sisalduvat regulatsiooni täiendab võlaõigusseaduse (VÕS) § 1 lg 1 kohaselt VÕS. See tähendab eelkõige VÕS-e üldosa kohaldumist töösuhetele. Lisaks tähendab see säte koosmõjus VÕS-e §-i 1 lg-ga 1 ning tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS) § 4 aga ka seda, et töösuhetele tuleb kohaldada VÕS-e käsunduslepingu kohta käivaid sätteid (§§-id 619 jj) niivõrd, kui TLS teatud küsimustes sätteid ei sisalda. Käsunduslepingu vastava kohaldamise tulemusena saab asuda seisukohale, et ka kehtiva tööõiguse raames peab töötaja töölepingust tulenevate kohustuste täitmisel tegutsema tööandjale lojaalselt ja töösuhte laadist vajaliku hoolsusega. Lisaks peab töölepingu alusel töötav töötaja tööülesandeid täitma vastavalt oma teadmistele ja võimetele tööandja jaoks parima kasuga ning ära hoidma kahju tekkimise tööandja varale (VÕS-e § 620).

Juhul, kui töösuhe hõlmab tehingute tegemist tööandja nimel, peab töötaja järgima täiendavat regulatsiooni VÕS-e §-ist 623 tulenevalt, mille kohaselt tohib lisaks tööandjale esindada kolmandaid isikuid või ise olla tehingu pooleks ainult juhul, kui huvide konflikt on välistatud. Töötaja peab sellises olukorras tööandjat teavitama igasugusest omapoolsest otsesest või kaudsest huvist töösuhte raames tööandja nimel sõlmitava tehingu suhtes. Lisaks eelnevale tuleneb VÕS-e §-ist 625 töötaja kohustus hoida saladuses talle töösuhte raames teatavaks saanud asjaolusid, mille saladuses hoidmiseks on tööandjal õigustatud huvi.

Eelnevate kohustuste rikkumise korral töötaja vastutuse osas kehtivad VÕS-e üldise regulatsiooniga võrreldes töötaja suhtes leebemad normid TLS-ist ja ENSV Töökoodeksi (TööK) §§-idest 125 jj tulenevalt. Seejuures tuleb silmas pidada, et primaarselt käsitleb kehtiv tööõigus töötaja vastutust nn distsiplinaarvastutusena st tööandja ühepoolse õigusena töötajat karistada, kusjuures karmimaks karistuseks on töötajaga töösuhte lõpetamine. Klassikalist varalist vastutust lepingu rikkumise korral reguleerib aga 1964.a alates kehtiv ENSV TööK, mida käsitletakse tänases kohtupraktikas välistavana VÕS-e §§-ides 101 jj toodud õiguskaitsevahendite suhtes. TööK § 125 järgi kannavad töötajad materiaalset vastutust ainult otsese tegeliku kahju korral. Saamata jäänud tulu hüvitamist TööK sätted ei võimalda. Seega on enamik töötaja lojaalsuskohustuse rikkumise tagajärjel tekkivaid kahjusid üldse hüvitatavate kahjude hulgast välistatud. Teiseks erisuseks võrreldes VÕS-e vastutuse süsteemiga on, et tegemist on süülise vastutusega (VÕS-e üldine süsteem on garantiivastutus). Kolmandaks on võimalikud kahju hüvitised piiratud summaliselt sõltuvalt süü astmest. Üksnes tahtliku rikkumise korral, milleks huvide konflikti juhtumid tihti on, kehtib piiramatu vastutus. Siiski on põhimõtteliselt võimalik sõlmida töötajaga nn täieliku varalise vastutuse kokkulepe – seda lubab ENSV TööK aga üksnes juhul, kui töötajale antakse asju hoidmiseks, müügiks või veoks. Seega saab see kokkulepe olla suunatud üksnes asjade kaotsiminekuks, mitte aga muudele töölepingu ning sellega VÕS-e alusel kaasneva lojaalsuskohustuse rikkumisele. Printsibiibis on töölepinguga võimalik ette näha ka leppetrahv teatud rikkumiste puhuks, kuid ka selles osas on praegune kohtupraktika äärmiselt restriktiivne. Seega sisuliselt adekvaatse õiguskaitse võimalus tööandjale lojaalsuskohustuse rikkumise ja töötaja huvide konflikti korral puudub.

Lisaks otseselt tööõiguslikele regulatsioonidele tuleb töötajate puhul, kellel on õigus tööandja nimel lepinguid sõlmida, arvestada sellega, et TsÜS-e §-i 131 kohaselt on tööandjal on põhimõtteliselt õigus ühepoolsest tühistada tööaja poolt tehtud tehing, mille tegemisel töötaja rikkus esindamise aluseks olevast õigussuhtest, milleks on reeglina tööleping, tulenevaid kohustusi ja tegi tehingu, mis oli vastuolus tööandja huvidega, kui tehingu teine pool kohustuste rikkumisest teadis või pidi teadma. Kui töötaja tegutses ühtlasi teise poole esindajana või kui töötaja tegi tehingu iseendaga, eeldatakse, et töötaja rikkus tehingu tegemisel esindamise aluseks olevast õigussuhtest tulenevaid kohustusi. Siiski ei või tööandja nimetatud juhul tehingut tühistada, kui ta teadis või pidi teadma asjaoludest, mis annavad õiguse tehing tühistada, ja andis nõusoleku töötaja poolt sellise tehingu tegemiseks või kui ta ei tühistanud tehingut mõistliku aja jooksul pärast seda, kui töötaja oli talle teatanud asjaoludest, mis annavad õiguse tehing tühistada. Tööandja võib tehingu tühistada kuue kuu jooksul, arvates ajast, mil ta sai teada asjaoludest, mis

annavad õiguse tehing kirjeldatud korras tühistada. Tehingut ei või tühistada pärast kolme aasta möödumist tehingu tegemisest.

II Juriidilise isiku juhtorani liikme üldised kohustused ja vastutus

Juriidilise isiku juhtorganid on juhatus ja üldkoosolek. Aktsiaseltsidel ja suurema kui 400 000 kroonise osakapitaliga osäühingutel on lisaks nimetatuile ka veel nõukogu. Töögrupi ülesandepüstitust arvestades, on oluline käsitleda üksnes juhatuse ja nõukogu kohustusi ja vastutust. Siinjuures tulenevad asjakohased reeglid äriseadustikust (ÄS) ja TsÜS-ist.

Juriidilise isiku juhatus või seda asendav organ loetakse suhetes teiste isikutega juriidilise isiku seaduslikuks esindajaks. Juriidilist isikut saab tehingu tegemisel esindada iga juhatuse või seda asendava organi liige, kui seaduse või põhikirjaga ei ole ette nähtud, et juhatuse või seda asendava organi liikmed või mõned neist saavad esindada juriidilist isikut üksnes ühiselt (ühine esindamine). Ühise esindamise korral võivad juhatuse või seda asendava organi liikmed volitada üht või mitut enda hulgast teatud tehingute või teatud liiki tehingute tegemiseks. Viimane kehtib üksnes siis, kui selle kohta on tehtud vastav kanne äriregistrisse. Seega on reeglina lepingute sõlmiseks juriidilise isiku nimel õigustatud iga juhatuse liige.

Juhatusel liikmeks ei või olla ka isik, kelle suhtes kohus on vastavalt karistusseadustiku (KarS) §-le 49 kohaldanud juhatuse liikmena tegutsemise keeldu, samuti isik, kellel on keelatud tegutseda samal tegevusalal, millel tegutseb äriühing, või kellel on keelatud olla juhatuse liige seaduse või kohtulahendi alusel. Juhatusel liikmeks ei või olla nõukogu liige. Kui äriühingul on nõukogu, peab juhatus juhtimisel kinni pidama nõukogu seaduslikest korraldustest. Tehinguid, mis väljuvad igapäevase majandustegevuse raamest, võib juhatus teha ainult nõukogu nõusolekul. See piirang ei kehti kolmandate isikute suhtes.

Juhatus on aruandekohustuslik nõukogu ees. Nimelt peab juhatus ÄS §§-ide 180 lg 5 ja 306 lg 3 kohaselt esitama nõukogule vähemalt kord nelja kuu jooksul ülevaate äriühingu majandustegevusest ja majanduslikust olukorrast, samuti teatama koheselt äriühingu majandusliku seisundi olulisest halvenemisest ja muudest äriühingu majandustegevusega seotud olulistest asjaoludest. Juhatus peab teatama ka äriühinguga samasse kontserni kuuluvate äriühingutega seotud asjaoludest, mis võivad oluliselt mõjutada äriühingu tegevust.

Kui äriühing on maksejõuetu ning maksejõuetus ei ole tema majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine, peab juhatus ÄS-i §§-de 180 lg 5¹ ja 306 lg 3¹ kohaselt viivitamata, kuid mitte hiljem kui 20 päeva möödumisel maksejõuetuse ilmnemisest, esitama kohtule äriühingu pankrotiavalduse. Pärast maksejõuetuse ilmnemist ei või juhatuse liikmed teha äriühingu eest makseid, välja arvatud maksed, mille tegemine maksejõuetuse olukorras on kooskõlas korraliku ettevõtja hoolsusega. Juhatusel liikmed on solidaarselt kohustatud hüvitama äriühingule pärast maksejõuetuse ilmnemist äriühingu tehtud maksed, mille tegemine vaadeldavas olukorras ei olnud kooskõlas korraliku ettevõtja hoolsusega.

Juriidilise isiku juhtorgani liikmed peavad ÄS-i §§-idest 187 lg 1, 315 lg 1 ja 327 lg 1 tulenevalt oma seadusest või põhikirjast tulenevaid kohustusi täitma juhtorgani liikmelt tavaliselt oodatava hoolega ja olema juriidilisele isikule lojaalsed. Eelkõige tähendab see, et juhatuse ja nõukogu liikmed peavad oma ametikohustuste raames kõiki tehinguid hinnates seadma esikohale juhitava äriühingu ja mitte enda huvid.

Eelkirjeldatud kohustuste rikkumise eest näevad juhatuse ja nõukogu liikmete vastutuse ette ÄS-i §§-id 187, 315 ja 327. Juriidilise isiku juhtorgani liikmed, kes on oma kohustuse rikkumisega tekitanud kahju juriidilisele isikule, vastutavad juriidilise isiku ees solidaarselt. Juhtorgani liige ei vastuta, kui ta tõendab, et tema tegevus oli kooskõlas korraliku ettevõtja hoolega. Samuti ei vastuta juhtorgani liikmed, kui nad tõendavad, et nad tegutsesid vastavalt juriidilise isiku üldkoosoleku või muu pädeva organi õiguspärasele otsusele. Viimane ei tähenda siiski, et igasugune kõrgemalseisva organi otsus vabastaks juhtorgani liikme vastutusest. Juhtorgani liige ei või ka kõrgemalseisva organi otsust täites rikkuda oma üldist kohustust tegutseda kõigi toimingute tegemisel äriühingu seisukohalt majanduslikult kõige otstarbekamal viisil. Ülalnimetatud kahju hüvitamist juriidilisele isikule võib nõuda ka juriidilise isiku võlausaldaja, kui ta ei saa oma nõudeid rahuldada juriidilise isiku vara arvel. Võlausaldajal on õigus nimetatud nõue esitada ka juhul, kui juriidiline isik on nõudest juhtorgani liikme vastu loobunud või sõlminud temaga kompromissilepingu. Võlausaldajal on õigus nõue esitada ka juhul, kui juhtorgani liikme vastutust on seaduses sätestatuga võrreldes piiratud. Juriidilise isiku juhtorgani liikme vastu esitatava nõude aegumistähtaeg on viis aastat kohustuse rikkumisest.

Juhatuse liikmele makstava tasu suurus ja maksmise kord määratakse osanike või nõukogu otsusega. Osanikud või nõukogu peavad juhatuse liikme tasustamise korra ning tasude ja muude hüvede suuruse määramisel ning juhatuse liikmega lepingu sõlmimisel tagama, et juhatuse liikmele juriidilise isiku poolt tehtavate maksete kogusumma oleks mõistlikus vastavuses juhatuse liikme ülesannete ja äriühingu majandusliku olukorraga. Kui äriühingu majanduslik olukord halveneb oluliselt ja juhatuse liikmele määratud või temaga kokkulepitud tasude edasimaksmine või muude hüvede jätkuv võimaldamine oleks äriühingu suhtes äärmiselt ebaõiglane, võib äriühing nõuda tasude ja muude hüvede vähendamist. Siiski ei puuduta selline vähendamine juhatuse liikmega sõlmitud lepingu muid tingimusi. Juhatuse liikmel on tasude või muude hüvede vähendamise nõude esitamise korral õigus temaga sõlmitud leping ühekuulise etteteatamisega erakorraliselt üles öelda.

Lisaks on juhatuse ja nõukogu liikmete huvide konflikti püütud seaduse tasemel vältida teatud tegevuspiirangute sätestamise abil. Juhatuse liige ei või eelkõige osanike nõusolekuta, nõukogu olemasolul aga nõukogu nõusolekuta olla füüsilisest isikust ettevõtjaks äriühingu tegevusalal, olla äriühinguga samal tegevusalal tegutseva täisühingu osanik või usaldusühingu täisosanik, olla äriühinguga samal tegevusalal tegutseva äriühingu juhtimisorgani liige, välja arvatud, kui on tegemist ühte kontserni kuuluvate ühingutega. Kui juhatuse liikme tegevus on nende nõuetega vastuolus, võib äriühing nõuda juhatuse liikmelt keelatud tegevuse lõpetamist ja keelatud tegevusest saadud tulu üleandmist äriühingule, samuti kahju hüvitamist ulatuses, mis ületab sissenõutud tulu.

Keelatud tegevuse lõpetamise ja keelatud tegevusest saadud tulu üleandmise nõude aegumistähtaeg on kolm kuud päevast, mil äriühing sai teada konkurentsikeelu rikkumisest, kuid mitte pikem kui kolm aastat konkurentsikeelu rikkumisest. Kahju hüvitamise nõudele kohaldatakse üldist aegumistähtaega.

Lisaks eelnevale peavad juhatuse liikmed hoidma äriühingu ärisaladust. Äriühing ei või nõuda selle kohustuse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamist, kui juhatuse liikmed tegetsesid kooskõlas osanike koosoleku või nõukogu seadusliku otsusega.

Lisaks juhatuse liikmetele on vastutus ette nähtud ka osanikele ja aktsionäridele. Osanik vastutab osanikuna osauhingule, teisele osanikule või kolmandale isikule süüliselt tekitatud kahju eest. Osanik ei vastuta tekitatud kahju eest, kui ta ei ole võtnud osa kahju tekitamise aluseks olnud otsuse vastuvõtmisest või kui ta hääletas otsuse vastu.

Osauhingul peab olema audiitor, kui osauhingu osakapital on üle 400 000 krooni või kui see on ette nähtud seaduses või põhikirjaga. Aktsiaseltsil peab alati olema audiitor.

Osanikud või aktsionärid, kelle osade või aktsiatega on esindatud vähemalt 1/10 osa- või aktsiakapitalist, võivad nõuda äriühingu juhtimise või varalise seisundiga seotud küsimustes erikontrolli korraldamise otsustamist ja erikontrolli läbiviija määramist. Kui osanikud või aktsionärid erikontrolli korraldamist ei otsusta, võivad osanikud või aktsionärid, kelle osade või aktsiatega on esindatud vähemalt 1/10 osa- või aktsiakapitalist, nõuda erikontrolli korraldamist ja erikontrolli läbiviija määramist kohtu poolt. Kohus otsustab erikontrolli korraldamise ainult mõjuval põhjusel. Kohus kuulab enne erikontrolli määramist võimaluse korral ära ka äriühingu juhatuse ja nõukogu liikmed. Osanikud või aktsionärid, kelle osadega on esindatud vähemalt 1/10 osa- või aktsiakapitalist, võivad nõuda ka osanike või aktsionäride nimetatud erikontrolli läbiviija asendamist, kui osanike või aktsionäride määratud isikul ilmselt ei ole erikontrolliks vajalikke teadmisi või kogemusi või kui on kahtlusi tema erapooletuses. Kohus kuulab ära ka osanike või aktsionäride nimetatud erikontrolli läbiviija. Erikontrolli läbiviijaks võivad olla audiitorid ja vandeadvokaadid või advokaadiühingud. Kui erikontrolli läbiviijad määratakse osanike või aktsionäride poolt, kinnitavad osanikud või aktsionärid ka nende tasustamise korra. Kohtu poolt määratud erikontrolli läbiviijate tasustamise korra ja tasu suuruse määrab kohus. Juhatuse ja nõukogu liikmed peavad võimaldama erikontrolli läbiviijal tutvuda kõigi erikontrolliks vajalike dokumentidega ning andma vajalikku teavet. See õigus on erikontrolli läbiviijal ka kontrollitava äriühinguga samas kontsernis olevate äriühingute suhtes. Erikontrolli läbiviija peab hoidma äriühingu ärisaladust. Dokumentidega tutvumise võimaldamisest või teabe andmisest keeldumise korral võib erikontrolli läbiviija esitada kahe nädala jooksul, alates keeldumise saamisest, või nelja nädala jooksul, alates taotluse esitamisest, kui sellele ei ole vastatud, hagita menetluses kohtule avalduse juhatuse või nõukogu liikmete kohustamiseks teavet andma või dokumentidega tutvumist võimaldama. Erikontrolli läbiviijad koostavad erikontrolli tulemuste kohta aruande, mille esitavad osanike või aktsionäride koosolekule. Erikontrolli läbiviija vastutusele kohaldatakse seaduses kohustusliku audiitorkontrolli läbiviija vastutuse kohta sätestatud. Erikontrolli tegeva vandeadvokaadi või advokaadiühingu vastutusele kohaldatakse advokatuuriseaduses sätestatud.

Aktsiaseltsi asutajad ning juhatuse ja nõukogu liikmed vastutavad lisaks eelnevale ÄS §-i 252 kohaselt solidaarselt ka aktsiaseltsi asutamisel valeandmete või puudulike andmete esitamisega või sissemaksete või asutamiskulude ebaõige hindamisega või muude kohustuste rikkumisega aktsiaseltsile tekkinud kahju eest, kui asutaja või juhatuse või nõukogu liige ei tõenda, et ta kahju tekitanud asjaolu ei teadnud ega pidanudki teadma. Lisaks nimetatutele vastutavad ka isikud, kelle arvel aktsiaselts asutati. Isik ei vabane vastutusest, sõltumata asjaoludest teadmisest, kui asjaolusid teadis või pidi teadma tema arvel tegutsenud aktsionär. Eelnevast erinev kokkulepe kehtib aktsiaseltsi võlausaldajate suhtes üksnes juhul, kui kokkulepe sõlmiti aktsiaseltsi pankrotimenetluses.

Oma mõju aktsiaseltsile ära kasutades juhatuse või nõukogu liiget või prokuristi aktsiaseltsi kahjuks tegutsema mõjutanud isik peab ÄS § 289² kohaselt hüvitama aktsiaseltsile sellega tekitatud kahju. Oma kohustusi rikkunud juhatuse või nõukogu liige või prokurist vastutab solidaarselt teda mõjutanud isikuga, välja arvatud juhul, kui ta tõendab, et on oma kohustusi täitnud korraliku ettevõtja hoolsusega. Mõjutanud isikuga solidaarselt vastutavad ka isikud, kes said kahjustamisest kasu. Kahju hüvitamist aktsiaseltsile võib nõuda ka aktsiaseltsi võlausaldaja, kui ta ei saa oma nõudeid rahuldada aktsiaseltsi vara arvel. Aktsiaseltsi pankroti väljakuulutamise korral võib selle nõude aktsiaseltsi nimel esitada üksnes pankrotihaldur. Võlausaldajal või pankrotihalduril on õigus see nõue esitada ka juhul, kui aktsiaselts on nõudest loobunud või sõlminud kompromissilepingu või nõuet või selle esitamist kokkuleppe tulemusena muul viisil piiranud või aegumistähtaega lühendanud.

Lisaks eelnevale vastutavad juhatuse ja nõukogu liikmed oma kohustuste rikkumise eest ka VÕS-e käsunduslepingu sätete kohaselt. Neid kirjeldati ülal töötaja vastutuse juures.

Lisaks eelkirjeldatule kohalduvad juhatuse liikmetele üldised esinduse kohta käivad reeglid TsÜS-e §-ist 131 tulenevalt, mida kirjeldati ülal töötaja vastutuse juures.

III Karistusõiguslik vastutus

Kehtiv karistusõigus näeb ette karistuse järgmiste tegude eest, mis võivad olla seotud huvide konflikti vältimise kohustuse rikkumisega (eelkõige finantssektoris).

1) finantsvaldkonna eriseadustes (krediidiasutuste seadus, väärtpapierituru seadus, kindlustustegevuse seadus, investeerimisfondide seadus jms) on ette nähtud väärteokaristused nende seaduste nõuete rikkumiste eest nii füüsiliste kui juriidiliste isikute jaoks. Mõned näited (ei ole ammendav loetelu):

Krediidiasutuste seadus:
§ 134¹². Krediidiasutuse juhi kohustuste rikkumine

Investeerimisfondide seadus:

§ 304. Investorite võrdsetel alustel teavitamise kohustuse rikkumine
§ 309. Fondi vara väärkasutus
§ 312. Fondivalitseja kohustuste rikkumine

Väärtpaberituru seadus

§ 237⁹. Kliendi varade hoidmise ja kaitse nõude rikkumine

§ 237²⁹. Huvide konflikti avalikustamise nõuete rikkumine

§ 237³⁰. Huvide konfliktide maandamise nõuete rikkumine

2) karistusseadustikus on selles valdkonnas ette nähtud karistused järgmiste tegude eest:

- **süüteod väärtpaberiringluses**

KarS § 397. Ebaseaduslik investeerimine

KarS § 398. Emitendi väärtpaberitega sooritatud tehing (siseinfo väärkasutamine ehk *insider trading*);

- **ametialased süüteod**

Ametiisiku mõiste sisaldub KarS §-s 288 ning laieneb ka ametiisikule erasektoris, s.t. isikule, kellel on ametiseisund eraõiguslikus juriidilises isikus, kui temale on pandud haldamis-, järelevalve- või juhtimisülesanded või varaliste väärtuste liikumist korraldavad või võimuesindaja ülesanded. Selle definitsiooniga peaksid olema hõlmatud kõik eraõigusliku juriidilise isiku töötajad, kellel on pädevus teha otsuseid, mis on seotud sellise juriidilise isiku juhtimisega ning võivad mõjutada oluliselt tema klientide huve.

KarS § 289. Ametiseisundi kuritarvitamine

Tegemist on sisuliselt usalduse rikkumise üldkoosseisuga, millega peaksid põhimõtteliselt olema hõlmatud kõik juhtumid, kui ametiisik kasutab ära oma ametiseisundit (isiklikes huvides) ning tekitab sellega olulist kahju teise isiku õigustele või huvidele või avalikele huvidele. Erasektoris tuleb kõne alla eelkõige varaline kahju eraõiguslikule juriidilisele isikule (ning tema võlausaldajatele). Käesoleval ajal on oluline varaline kahju selline, mis ületab 10 miinimumpalka, s.t. 26 900 krooni.

Koosseisu sõnastus võimaldab põhimõtteliselt võtta vastutusele ka isikuid, kes tekitavad oma tegevusega kahju avalikele huvidele või ka mittevaralist kahju eraõiguslikele juriidilisele isikule, kus nad töötavad, või mõnele teisele isikule. Kahju avalikele huvidele võib eelkõige tulla kõne alla juhul, kui tegemist on juriidilise isikuga, mille ausa ja läbipaistva tegevuse osas on huvi väga suurel osal elanikkonnast, s.t. näiteks krediidasutused, kindlustusettevõtjad, avalikud ettevõtjad jne. Samas jääb sellisel juhul kahju hindamine suurel määral prokuratuuri ja kohtu diskretsiooni.

KarS § 290. Ametialane lohakas

Põhimõtteliselt võib kõne alla tulla ka vastutus ametiülesannete mittetäitmise või rikkumise eest ettevaatamatusest, kui sellega on tekitatud suur kahju (269 000 krooni varalise kahju puhul).

KarS § 293-294 (alkäemaksu/pistise võtmine)

Ametiisikule erasektoris laienevad ka kõik alkäemaksu ja pistise sätted, s.t. tal on keelatud vastu võtta või nõustuda vara või muu soodustuse lubamisega, vastutasuna selle eest, et ametiisik paneb toime mingi seadusliku või ebaseadusliku teo, kasutades ära oma ametiseisundit, sealhulgas ka näiteks tehingute tegemine teiste isikute huvides, mis kahjustavad klientide või tema tööandja huve.

- **varavastased süüteod**

KarS § 201. Omastamine

Juhul kui ametiisiku tegu on seotud tema valduses oleva vallasasja või muu talle usaldatud võõra vara omastamisega, siis võib järgneda ka vastutus KarS § 201 järgi.

Käesoleval ajal on väärtegade kohtuväliseks menetlejaks Finantsinspektsioon. Kriminaalmenetluses on uurimisasutuseks politseiprefektuur, kriminaalmenetluse juhiks on prokuratuur.

Võimalikud uued meetmed

Käesoleval ajal ei näe töögrupp vajadust täiendavate kriminaalõiguslike meetmete järgi, mis võimaldaksid mõjutada eraõigusliku juriidilise isiku töötajat hoiduda huvide konfliktist. Juhul kui peetakse vajalikuks täiendada selles osas eriseadusi (eelkõige finantsvaldkonnas), siis tuleb kaaluda vajadust muuta, täpsustada või täiendada vastutuse sätteid (väärtegade eest) nendes eriseadustes.

Ka ametiseisundi kuritarvitamise juhtumites oleks ilmselt parem piirduda erasektori puhul varalise kahjuga (s.t. otsene varaline kahju või saamata jäänud tulu), kuna mittevaralise kahju arvestamine (näiteks ettevõtja maine kahjustamine või kahju avalikele huvidele) võib viia koosseisu ülemäära laia tõlgendamiseni, seejuures on isikul praktiliselt võimatu ette näha oma teo karistatavust kriminaalkorras.

Menetluse osas: FI esindaja ettepanek muuta FI-d väärtepaberitega seotud rikkumiste osas (KarS §-d 397-398) kriminaalasjade uurimisasutuseks vajab täiendavat kaalumist. Tuleb hinnata, kuivõrd FI töötajad oleksid valmis kriminaalmenetluste läbiviimiseks. Hetkel on olemas võimalus kaasata neid menetlusse spetsialistidena. Seejuures on neil võimalik valmistada materjale ette järelevalvemenetluses ning anda neid seejärel üle uurimisasutusele kriminaalmenetluse läbiviimiseks. Ka FI enda poolt varem väljendatud seisukohtade kohaselt võib tekkida probleem järelevalveasutuse ning kriminaalasjade uurimisasutuse rollide ühendamiseks.

Teiseks võimaluseks on nende rikkumiste muutmine väärteoks (näiteks esmakordse rikkumise puhul). See aga võib tekitada 2 olulist probleemi:

- 1) siseinfo väärkasutamist peetakse paljudes riikides väga oluliseks rikkumiseks ning selle muutmine väärteoks võib tekitada küsimusi Eesti finantssektori regulatsiooni

suhtes; seejuures võib tekkida vajadus tõsta veelgi rahalise karistuse määra juriidilise isiku jaoks ning on vaieldav selle proportsionaalsus väärteomenetluses.

2) EL regulatsiooni kohaselt (ja ka praktika vajadustest tulenevalt) peab olema võimalus vara arestimiseks nende rikkumiste puhul. Vara arestimise puhul on tegemist väga olulise põhiõiguse (omandi puutumatus) riivega, mille õigustatus väärteomenetluses on küsitav. Hetkel on see võimalik ainult kriminaalmenetluses.

IV Juhtide ja töötajate huvide konflikte reguleerivad normid finantsturge puudutavates seadustes

Nõuded krediitiasutuste juhtidele, samuti töötajatele sisalduvad eelkõige krediitiasutuste seaduse (KAS) §-s 48 ja 49.

KAS § 48 sisaldab üldiseid nõudeid krediitiasutuse juhtidele¹: juhtidel peab olema selleks vajalik haridus, kogemused, kutsealane sobivus ning laitmatu ärialane reputatsioon (lg 1). Vastavalt § 48 lõikele 2 on krediitiasutuste juhtideks keelatud valida või määrata isikut:

- kelle varasem tegevus on kaasa toonud äriühingu pankroti või sundlikvideerimise või tegevusloa kehtetuks tunnistamise;
- kellelt on seaduse alusel ära võetud õigus olla ettevõtja;
- kelle varasem tegevus äriühingu juhina on näidanud, et ta ei ole suuteline korraldama äriühingu juhtimist selliselt, et äriühingu aktsionäride, osanike, liikmete, võlausaldajate ja klientide huvid oleksid küllaldaselt kaitstud;
- kelle varasem tegevus on näidanud, et ta muul mõjuval põhjusel ei ole sobiv äriühingut juhtima.

Krediitiasutuse juhid ja töötajad on kohustatud tegutsema nendelt oodatava ettenägelikkuse ja kompetentsusega ning vastavalt nende ametikohale esitatavatele nõuetele, lähtudes krediitiasutuse ning selle klientide huvidest, samuti peavad nad seadma krediitiasutuse ning selle klientide majanduslikud huvid kõrgemale oma isiklikest majanduslikest huvidest (lõiked 3 ja 4).

KAS § 49 sätestab nii konkurentsikeelu kui ka majanduslike huvide deklareerimise kohustuse. Vastavalt § 49 lõikele 1 ei või krediitiasutuse nõukogu liige olla teise krediitiasutuse nõukogu, juhatuse või revisjonikomisjoni liige või audiitor, välja arvatud juhul, kui tegemist on samasse konsolideerimisgruppi kuuluvate äriühingutega või kui krediitiasutused ei ole käsitatavad konkureerivatena nende tegutsemise tõttu erinevatel kaubaturgudel. Lisaks sätestab sama §-i lõige 4 krediitiasutuse juhi kohustuse deklareerida oma majanduslikud huvid ja majanduslike huvide konfliktid Eesti Panga poolt kehtestatud tingimustel ja korras.

Eesti Panga presidendi vastav määrus jõustus 6. novembril 1999.a². Määrus ühelt poolt kordab seaduses sätestatud usaldusväarsuse ning kompetentsuse nõuet, samuti nõuet seada krediitiasutuse ja selle klientide majanduslikud huvid kõrgemale isiklikest majanduslikest huvidest. Määrus paneb krediitiasutuse kindla ja usaldusväärse juhtimise

¹ §-i pealkiri on ebaõnnestunud, kuna reguleerib lisaks juhtidele esitatavatele nõuetele paljuski samaväärselt krediitiasutuse töötajatele esitatavaid nõudeid.

² Eesti Panga presidendi määrus nr.24, 15.10.1999 "Krediitiasutuste seaduses nimetatud isikute vastavust kinnitavate andmete esitamise ja majanduslike huvide deklareerimise kord"

tagamise selgesõnu krediidasutuse juhtimis- ja kontrolliorganite kohustuseks. Lisaks sätestatakse määruse punktis 5, küll kehtivat õiguskorda arvesse võttes vananenud sõnastuses, et Finantsinspeksioon (määruses Pangainspeksioon) kontrollib ja hindab krediidasutuste seaduses sätestatud alustel perioodiliselt seaduses nimetatud isikute usaldusvärsust, sobivust ja vastavust seaduse nõuetele.

Määruse 2. osas sätestatakse nõuded KAS-s nimetatud isikute usaldusvärsust, sobivust ja krediidasutuste seaduse nõuetele vastavust kinnitavatele andmetele. Nn ankeet usaldusvärsust kinnitavate andmetega tuleb esitada ka Finantsinspeksioonile, lisaks tuleb isikul tema kohta ankeedis sisalduvate andmete olulisest muutumisest teatada krediidasutuse vastutavale isikule³ ning krediidasutuse juhatus peab vastavate andmete muutumisest teavitama Finantsinspeksiooni hiljemalt 10 päeva jooksul pärast (*muutunud*) andmete saamist. Samuti on krediidasutuse juhatus kohustatud viivitamatult edastama Finantsinspeksioonile neile teatavaks saanud muu olulise informatsiooni, mida ankeedi täitja ei ole esitanud, kuid mis mõjutab või võib mõjutada tema usaldusvärsusele, sobivusele ja krediidasutuste seaduse nõuetele vastavusele antud hinnangut.

Määruse 3. osas sätestatakse nõuded krediidasutuste juhtide majanduslike huvide ja majanduslike huvide konfliktide deklareerimisel esitatavatele andmetele.

Isikul tuleb esitada järgnevad andmed:

- isikule ja temaga samaväärset majanduslikku huvi omavatele isikutele kuuluvate väärtpaberite kohta,
- isiku ja temaga samaväärset majanduslikku huvi omavate isikute varaliste kohustuste kohta sama krediidasutuse ees,
- isiku ja temaga samaväärset majanduslikku huvi omavate isikute varaliste kohustuste kohta kolmandate isikute ees summas, mille suurus füüsilise isiku puhul ületab tema kuue kuu keskmise sissetuleku eelmisel kalendriaastal, juriidilise isiku puhul aga tema kolme kuu keskmise käibe eelmisel kalendriaastal,
- muude oluliste asjaolude kohta, mis põhjustavad või võivad põhjustada huvide konflikte (seda nii isiku enda kui ka temaga samaväärset majanduslikku huvi omavate isikutega seotud asjaolude kohta).

Majanduslike huvide konfliktid tuleb deklareerida vastavalt määruse punktile 18 üks kord aastas krediidasutuse siseselt määratud vastutavale isikule. Seega eristatakse määruses kahte liiki informatsiooni: määruse 2. osas sisalduvad andmed peaksid aitama tuvastada vastavalt määruse punktile 5 ka Finantsinspeksiooni huvisfääri kuuluvat krediidasutuse juhi usaldusvärsust, sobivust ja krediidasutuste seaduse nõuetele vastavust. Määruse 3. osas sätestatud majanduslike huvide temaatika on aga ilmselgelt jäetud vaid krediidasutuse enda huvisfääri kuuluvaks ning määruse loogika kohaselt Finantsinspeksioon nimetatud tasandil krediidasutuste tegevusse järelevalveliselt ei sekku, sest määruse kohaselt võimalikke majanduslike huvide konflikte puudutavaid andmeid Finantsinspeksioonile esitada ei tule. Ka ei sisaldu määruses

³ Määruse p 19: krediidasutuse pädevad organid peavad korraldama asutuses krediidasutuste seaduses nimetatud isikute poolt määruse kohaselt täidetud ankeetide ja selgituste kogumise ja säilitamise, määrates selleks krediidasutuses vastutava isiku.

Finantsinspektsiooni kohustus kontrollida krediidasutuste juhte puudutavat ülalkirjeldatud mahus. Nimetatud eristus on aga, arvestades KAS-s sisalduvat regulatsiooni, eksitav ning jätab väära mulje, nagu peaks krediidasutuse juhi majanduslike huvide konflikti juhtumid Finantsinspektsiooni huvialast välja jääma (vt allpool). Alljärgnevalt tuleneb, et määrus on kehtivat õiguskorda arvesse võttes oma loogikalt vananenud ning vajaks ümbervaatamist.

Vastavalt Finantsinspektsiooni seaduse § 2 lõikele 1 loetakse riiklikuks finantsjärelevalveks järelevalvet riikliku finantsjärelevalve subjektide üle ning finantsasutusi reguleerivates seadustes ning nende alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud tegevuse üle. Finantsjärelevalve subjektiks loetakse isikut, kellele on pädeva organi poolt sama § lõikes 1 nimetatud seaduse alusel antud tegutsemise õigus vastaval tegevusalal. Seaduse §-s 3 sätestatakse riikliku finantsjärelevalve eesmärk: seda teostatakse finantssektori stabiilsuse, usaldusväarsuse ja läbipaistvuse ning toimimise efektiivsuse suurendamise, süsteemsete riskide vähendamise ning finantssektori kuritegelikel eesmärkidel ärakasutamise tõkestamisele kaasaaitamise eesmärgil, et kaitsta klientide ja investorite huve nende vahendite säilimisel ning seeläbi toetada Eesti rahasüsteemi stabiilsust.

1999. a jõustunud uue KAS eelnõu seletuskirja kohaselt (ja mis väljendab kogu finantssektori järelevalvet puudutavaid põhimõtteid) on seaduses sätestatud finantsjärelevalve loogika selline, et kreditoride kaitsele suunatud riiklik järelevalve peab jälgima pidevalt krediidasutuse tegevuse vastavust seadusele, kusjuures järelevalve sekkub otseselt krediidasutuse tegevusse vaid üksikutel seaduses ette nähtud juhtudel. Selline loogika hõlmab kogu finantssektori järelevalvet ning sisaldub ka teistes finantsasutusi reguleerivates seadustes.

KAS § 48 lõige 4 sätestab selgesõnu krediidasutuse juhi kohustuse seada krediidasutuse ja tema kliendi huvid kõrgemale enda isiklikest huvidest. Kuivõrd eelnimetatud kohustus on sätestatud seaduse tasandil, on kahtlemata tegu krediidasutuse juhiks olemise vältimatu eeltingimusega, missugune peab olema täidetud kogu krediidasutuse juhiks olemise aja. Nimetatud sätte üheks eesmärgiks on eelkõige kliendi huvide kaitstuse tagamine (ja mis on ka hilisemate nõuete esitamise aluseks). Sätte üldisem eesmärk on tagada finantssektori stabiilsus, usaldusväarsus ja krediidasutuse tegevuse läbipaistvus tervikuna ning kahtlemata peaks krediidasutuse juhi poolt nimetatud kohustuse järgmise kontrollimine kuuluma siiski ka riikliku järelevalve huvisfääri. Et tegu on siiski krediidasutuse juhile esitatava nõudega, mõjutab see nii krediidasutuse tegevusloa väljastamise, sellest keeldumise, aga ka tegevusloa kehtetuks tunnistamise üle otsustamist Finantsinspektsiooni poolt (vt KAS § 13¹ lõige 1 punkt 10, § 15 lõige 1 punkt 4, § 17 lõige 1 punkt 4). Samuti on Finantsinspektsioonil õigus vastavalt KAS §-le 50 krediidasutuse juht ka tagasi kutsuda. Kahtlemata on Finantsinspektsiooni töö hõlbustamiseks ja ka krediidasutuse usaldusväarsuse ning läbipaistvuse tagamiseks abiks, kui Finantsinspektsioonini jõuaks regulaarselt ka krediidasutuse juhi majanduslike huve puudutav info, tuvastamaks huvide konflikti võimalikku olemasolu. Sellisel viisil info saamisel on Finantsinspektsioonil võimalik ka adekvaatselt reageerida huvide konflikti juhtumitele, seda nii KAS § 134¹² sätestatud sanktsiooni määramise teel,

aga ka muude asjaomaste institutsioonide teavitamise näol, kui Finantsinspektsiooni pädevusest olukorra lahendamiseks ei piisa.

Mis puudutab krediidasutuse töötajatele esitatavaid nõudmisi, siis siin laienevad ka neile § 48 lõigetes 4 ja 5 sisalduvad kompetentsi ning kliendi huvide eelistamise nõuded. Finantsjärelevalve sätestamine krediidasutuse juhtivatel kohtadel mitteolevate töötajate üle oleks ilmselgelt ebaotstarbekas ning vastavaid huvide konflikte reguleerivad ning loodetavasti tasalülitavaid krediidasutuse sise-eeskirju, mille suhtes Finantsinspektsiooni kontrollipädevus omakorda eksisteerib, tuleb antud kontekstis piisavaks lugeda.

Niisiis võib asuda seisukohale, et seaduse tasandil on krediidasutuse juhi ja töötajate huvide konflikti otseselt või kaudselt vältivaid norme üldjuhul piisavalt: on sätestatud piisavad eeldused vastava asutuse töötajaks või juhiks saamisele ning olemisele (KAS § 48 - 50), sh on selgesõnu pandud mõlemale eelnimetatule kohustuseks tegutseda vastava kompetentsuse ja ettenägelikkusega, lähtudes krediidasutuse klientide huvidest, seadmata isiklike huve neist kõrgemale. Lisaks on ette nähtud ka teatavad mõnes teises institutsioonis või isikus töötamise keelud (KAS § 49 lg 1 ja 2), mis samuti teenivad huvide konflikti vältimise eesmärki.

Vastavalt KAS § 84 lõikele 4 võib krediidasutusega seotud isikutele⁴ anda laenu ainult krediidasutuse juhatuse igakordse ühehäälse otsuse alusel (v.a juhul, kui laenusumma on väiksem kui 25 protsenti krediidasutuse juhatuse esimehe krediidasutusest saadavast aastatasust, kui nõukogu otsusega ei ole kehtestatud väiksemat alammäära). Sama §-i lõige 5 näeb ette, et krediidasutuse juht või krediidikomitee liige, laenu andmist otsustav töötaja või nendega samaväärset majanduslikku huvi omav isik ei tohi osa võtta temale endale laenu andmise otsustamisest. Krediidasutusega seotud isikutele ja krediidasutuse aktsionäridele ei tohi anda laenu soodsamatel tingimustel kui samasugust maksevõimet ja tagatise omavatele teistele isikutele.

Lisaks ei kohaldata krediidasutustele äriseadustiku § 281 lõike 1 punktides 1, 2 ja 4 sätestatud, so aktsiaseltsile sätestatud laenukeeldu aktsiaseltsi aktsionärile, kelle aktsiatega on esindatud rohkem kui 1 protsent aktsiakapitalist; aktsiaseltsi emaettevõtja osanikule, aktsionärile või liikmele, kelle osa või aktsiatega on esindatud rohkem kui 1 protsent emaettevõtja osa- või aktsiakapitalist ning aktsiaseltsi juhatuse ega nõukogu liikmetele ega prokuristile.

Seotud isikutele laenu andmist reguleeriv säte viidi seadusesse 13. detsembril 2001.a vastuvõetud krediidasutuste seaduse muutmise seadusega (RT I 2001, 102, 672), mis hakkas kehtima 1. jaanuarist 2002. Nimetatud seaduse eelnõu seletuskirjas märgitakse järgmist: "Eelnõu §-s 39 antakse KAS § 84 uus redaktsioon. Arvestades FSAP raportis toodud soovitusi ja teiste riikide (näiteks Saksa, Austria, Ungari) vastavaid õigusnorme,

⁴N.o krediidasutuse juhid, siseauditi üksuse juht või revisjonikomisjoni esimees või revident ja nimetatutega samaväärset majanduslikku huvi omavad isikud; krediidasutuses olulist osalust omav füüsilisest isikust aktsionär; krediidasutuses olulist osalust omava juriidilisest isikust aktsionäri juhatuse või seda asendava organi liige. Samaväärset majanduslikku huvi omavateks isikuteks loetakse krediidasutuse juhi, siseauditi üksuse juhi või revisjonikomisjoni esimehe abikaasat või faktilist abikaasat, lapsi, vanemaid, õdesid ja vendi. Samaväärset majanduslikku huvi omavaks isikuks loetakse ka: eelnimetatud isikute poolt kontrollitavat äriühingut väärtpaberituruse seaduse § 10 tähenduses ja selle äriühingu ema- või tütarettevõtjat ning äriühingut, kelle juhtimisorgani liikmeks on krediidasutuse juhid, siseauditi üksuse juht või revisjonikomisjoni esimees või samaväärset majanduslikku huvi omavad isikud.

käsitletakse krediidasutusega seotud isikuna krediidasutuse juhte, siseauditi üksuse juhatajat (revisjonikomisjoni esimeest), eelnimetatute abikaasat, lapsi, vanemaid, õdesid, vendi, eelnimetatud isikute poolt kontrollitavaid äriühinguid, aga ka olulist osalust omavaid füüsilisest isikust aktsionäre ja olulist osalust omava juriidilisest isikust aktsionäri juhatuse või seda asendava organi liikmeid.” Lisaks eelnõu seletuskirjas toodule, muudeti seotud isikute ringi kõrval ka laenu andmise eeltingimuste senikehtinud korda: kui enne vastava muudatuse jõustumist oli laenu andmise piirangud paljuski seotud teatavate protsendimääradega⁵, siis uues redaktsioonis on sätestatud üldpõhimõttena, et seotud isikutele antav laen tuleb otsustada juhatuse igakordse ühehääle otsustuse alusel ning asjaomane isik ise tuleb otsustusprotsessist eemaldada. Samad põhimõtted eksisteerivad näiteks ka Austria vastavas seaduses⁶. Ilmselt on sellisel viisil seotud isikutele laenu andmise piirangud seaduse tasandil sätestatuna ka mõistlikud ning mingeid lisamehhanisme või täiendavaid nõudeid laenu andmise piiramiseks ette ei olegi mõistlik näha. Eelkõige jääb siiski krediidasutuse juhtkonna otsustada konkreetsete üksikute, sh laenuandmisega seotud majandusotsustuste tegemine. Küll aga võiks kaaluda Austria krediidasutuste seaduses sätestatud mehhanismi ka Eesti krediidasutuste seaduses sätestamist, et veelgi tasalülitada võimalike kuritarvituste esinemist: nimelt on Austria krediidasutuste seaduses sätestatud teatud juhtudel ka krediidasutuse nõukogu teavitamise kohustus, samuti on nimetatud selgesõnu sätestatud, et krediidasutuste juhatuse liikmed vastutavad isiklikult ja solidaarselt selle eest, kui laenu seotud isikule on antud krediidasutuste seaduses sätestatud vastavat korda rikkudes.⁷ Iseasi on, kas juhatuse liikmete sellekohane vastutus ei tulene tegelikult juba tsiviilõiguse üldpõhimõtetest ja regulatsioonist niigi ning sellisel juhul säärast erikorda sätestada ei ole vajalik.

Et põhimõtteliselt on iga finantsasutuse puhul tema juhtidele esitatud nõuded seaduse tasandil sarnased⁸, laieneb ülalkirjeldatud sisuline ja järelevalveline loogika ka muude finantsasutuste juhte puudutavale regulatsioonile.⁹ Finantsasutuste tegevuse ning nende

⁵ Paragrahv 42. Nõuded laenu riskide kontsentreerumise osas (1) Suure riskiga laenuks loetakse laenu, mis ületab 10 protsenti krediidasutuse omavahenditest. Selliseid laenu võib anda ainult vastava pädevusega põhikirjalise organi otsusel. (2) Krediidasutusel ei ole lubatud anda ühele isikule või omavahel seotud osapooltele kokku laenu, mis ületab 25 protsenti krediidasutuse omavahenditest. (3) Omavahel seotud osapoolteks loetakse: 1) kahte või enam isikut, kellest üks või enam omavad kontrolli teise või teiste tegevuse üle; 2) kahte või enam isikut, kelle vahel ei ole küll käesoleva lõike punktis 1 mainitud seost, kuid kes on omavahel seotud nii, et neist ühe finantsseisundi halvenemine toob või võib tuua kaasa ka teise või teiste finantsseisundi halvenemise. Seotuse hindamisel lähtutakse ühise omandi, ühiste omanike, ühiste juhtide ja ärialase sõltuvuse olemasolust. (4) Krediidasutuse allasutusele, peaettevõttele ja peaettevõtte teistele allasutustele antud laenu kogusumma ei või ületada 20 protsenti krediidasutuse omavahenditest. (5) Krediidasutuse poolt antud suure riskiga laenu kogusumma ei tohi olla suurem kui 800 protsenti krediidasutuse omavahenditest. (6) Krediidasutus on kohustatud laenulepingu sõlmimise päeval informeerima Eesti Panka isikutest, kelle kohustused krediidasutuse ees ületavad 3 protsenti krediidasutuse omavahenditest ja nende laenu saajate poolt antud tagatistest. Juriidilistest isikutest laenu saajate puhul tuleb esitada ka andmed nende isikute (aktsionäride või osanike) kohta, kellel on laenu saanud ettevõttes oluline osalus. (7) Kui Eesti Pangale esitatud andmetest selgub, et samale isikule on antud käesoleva paragrahvi 1. lõikes nimetatud laenu mitme krediidasutuse poolt, informeerib ta sellest kõiki sellele kliendile laenu andnud krediidasutusi. Informatsioon võib hõlmata vaid andmeid laenuvõtja koguvõlgnevuse ja temale laenu andmise osalenud krediidasutuste kohta. (8) Käesoleva paragrahvi 2., 4. ja 5. lõikes kehtestatud piirangutest tehtavad erandid ja nende tegemise korra kehtestab Eesti Pank.

⁶ http://www.oenb.at/en/img/austrianbankingact_tcm16-11181.pdf, § 28

⁷ Näiteks: § 78 lg 5 “If the credit institution should be damaged by other legal transactions entered into in violation of the provisions set forth in paras 1, 3 and 4, the aforementioned persons shall likewise be jointly and severally liable if they had knowledge of this fact and had not objected to the transaction being entered into, unless a unanimous resolution of the managers is subsequently adopted and approval is subsequently expressed by the supervisory board or other supervisory body competent under statute or articles of association.”

⁸ VPTS § 79, 81; KindITS § 48 ja 50, 51; IFS § 51, 53, 54, 55.

⁹ Küll aga ei leidu teistes finantsseadustes otsest KAS § 49 sarnast huvide deklareerimise kohustust. Põhimõtteliselt aga on teatava deklareerimiskohustuse seaduses sätestamine vaid abistava eesmärgiga, hõlbustamaks Finantsinspektsioonil vajalikku infot saada.

juhtimise üle on avalik huvi kõrgendatud, mistõttu on vastava valdkonna seadustesse viidud nende juhtide, aga ka sisekontrolli organite juhtide ning töötajate suhtes kõrgendatud nõuded, samuti on finantsasutused ja nende juhid allutatud riiklikule järelevalvele, tagamaks investorite ja klientide kaitse ning seeläbi finantssektori läbipaistvus, stabiilsust ja usaldusväärsus tervikuna, mis omakorda on Eesti rahasüsteemi stabiilsuse hoidmise vältimatu eeldus. Piisavaks tuleb lugeda ka töötajatele esitatavate nõuete regulatsiooni teistes finantsasutusi puudutavates seadustes.

Märkimist väärib lõppeks asjaolu, et huvide konflikti vältimist puudutavad nõuded on veelgi detailsemad ja rangemad väärtpabereid reguleeritud turul kauplevate institutsioonide puhul, tulenevalt väärtpaberituru seaduse 21. peatükis sisalduva turukuritarvituste keeldu ning investeerimissoovituste andmist puudutavast regulatsioonist.

V Finantsinspeksiooni poolt rakendatavad järelevalve meetmed järelevalve subjektide juhtide ja töötajate huvide konfliktide ja korrupsiooniohtlike suhete vältimiseks

Finantsinspeksiooni teostab riiklikku finantsjärelevalvet kahte tüüpi isikute üle. Need on finantsjärelevalve subjektid ja seadusega Finantsinspeksiooni järelevalvele allutatud isikud (edaspidi koos järelevalve subjektid). Selline liigitus tuleneb Finantsinspeksiooni seaduse (edaspidi FIS) §-st 2.

Vastavalt FIS § 2 lg 1 on Finantsinspeksiooni (edaspidi FI) poolt teostatav riiklik finantsjärelevalve järelevalve riikliku finantsjärelevalve subjektide üle ning krediitiasutuste seaduses, kindlustustegevuse seaduses, investeerimisfondide seaduses, kogumispensionide seaduses, väärtpaberituru seaduses, liikluskindlustuse seaduses, e-raha asutuste seaduses ja Eesti väärtpaberite keskregistri seaduses ning nende alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud tegevuse üle.

Vastavalt FIS § 2 lg 2 on finantsjärelevalve subjektiks isik, kellele on pädeva organi (FI) poolt eelpool nimetatud seaduse alusel antud tegutsemise õigus vastaval tegevusalal.

Vastava tegevusloa omamise kohustus on sätestatud alljärgnevatele isikute (Finantsjärelevalve subjektid) suhtes (sulgudes näidatud tegevusloa sätestav õigusakt):

- Krediitiasutus (krediitiasutuste seadus (edaspidi KAS)§ 13);
- Investeerimisühing (väärtpaberituru seadus (edaspidi VPTS)§ 48);
- Reguleeritud turu korraldaja (VPTS § 120);
- Väärtpaberiarveldussüsteemi korraldaja (VPTS § 217);
- Fondivalitseja (investeerimisfondide seadus (edaspidi IFS) § 12);
- Kindlustusandja (kindlustustegevuse seadus (edaspidi KindlTS)§ 16);
- E-raha asutus (E-raha asutuste seadus (edaspidi EAS)§ 13).

Kõige olulisem on siiski, et seaduses oleks piisavalt reguleeritud isikutele esitatavad nõuded ning nõuete täitmise üle on toimiv riiklik järelevalve.

Seadusandja on ettenäinud veel rida subjekte (Järelevalvele allutatud isikud), kes on allutatud FI poolt teostatavale järelevalvele (sulgudes näidatud järelevalve kohustuse sätestav õigusakt)

- Aktsiaseltsina asutatud fond (IFS);
- Kindlustusmaakler (KindITS)¹⁰;
- Kindlustusagent (KindITS)¹¹;
- Garantiifond (liikluskindlustusseadus (edaspidi LKindIS));
- Eesti väärtpaberite keskregistri pidaja (Eesti väärtpaberite keskregistri seadus (edaspidi EVKS));
- Emitent (VPTS ja EVKS)
- Välisriigi krediitiasutuse, kindlustusandja, fondivalitseja, investeerimisühingu, e- raha asutuse, kindlustusmaakleri ja kindlustusagendi filiaal.(KAS, KindITS, IFS, EAS, VPTS).

Seadusandja ei ole reguleerinud reguleeritud turu ja väärtpaberiarendussüsteemi korraldamist ega väärtpaberi keskregistri pidamist välisriigi äriühingu filiaali kaudu.

Kuigi seadusandja eristab neid kahte põhimõttelist riiklikule finantsjärelevalvele seadusega allutatud isikute ringi, ei ole seadusandja sellest eristusest lähtunud erinevate nõuete kehtestamisel nimetatud isikutele.

Järelevalvesubjekte käsitatakse kõrgema usalduse kandjatena finantssüsteemis, mistõttu rakendatakse nende suhtes ka kõrgendatud järelevalvet. Järelevalvesubjektide juhtimine on otseses seoses subjekti usaldusvääruse ja klientide ning investoriteni jõudva toote või teenusega. FI poolt teostatav järelevalve järelevalvesubjektide juhtidega seotud osas võib jagada põhimõtteliselt kaheks- järelevalve juhile kehtestatud nõuete täitmise üle ja järelevalve järelevalvesubjekti tegevuse üle, mis on seotud juhtide määramise (nimetamise), tegevuse ja vabastamisega.

Juhile kehtestatud nõuded on üks osa FI poolt teostatavast järelevalvest, mis väljendub juhi ja tema tegevuse hindamises nii subjekti sisenemisel turule kui ka subjekti igapäevase tegevuse käigus.

Õigusaktides juhile kehtestatud nõuded on üldised ja lakoonilised seades juhi hindamise kriteeriumiks tema hariduse, kogemuse, äritegevuse iseloomu ja reputatsiooni (edaspidi ühiselt nimetatud kui "sobivusnõuded"). VPTS, KAS, IFS, KindITS ega EVKS ei sisusta eriti täpsemalt nimetatud nõuete ulatust ja sisu. Täiendavalt näevad õigusaktid ette mitmeid käitumisjuhiseid järelevalve subjektile (nt teavitamiskohustus) ja FIle (nt tagasikutsumise menetlus), mille eesmärgiks on tagada esmane ja samuti jätkuv järelevalve juhi sobivusnõuete täitmise suhtes.

¹⁰ Seadus ei sätesta tegevusloa nõuet kuid on sätestanud tegevusloa iseloomuga nimekirja kandmise nõude vt. KindITS § 131 lg 1 Kindlustusvahendajana võib tegutseda üksnes vahendajate nimekirja kantud vahendaja

¹¹ Seadus ei sätesta tegevusloa nõuet kuid on sätestanud tegevusloa iseloomuga nimekirja kandmise nõude vt. KindITS § 131 lg 1 Kindlustusvahendajana võib tegutseda üksnes vahendajate nimekirja kantud vahendaja

Juhtidega seotud järelevalvest teise osa moodustab järelevalvesubjekti tegevuse õiguspärasuse ja piisavuse hindamine huvide konfliktide reguleerimisel ja juhtide sobivusnõuete järgimisel.

Õigusaktid on järelevalvesubjekti tegevuse hindamiseks seadnud vaid üldised kriteeriumid jättes sisustamata nimetatud nõuete ulatuse ja sisu.

Juhi sobivusnõuded ja nendega seotud järelevalve on sätestatud alljärgnevate järelevalvesubjektide suhtes (sulgudes näidatud menetlust reguleeriv õigusakt):

- Krediidiasutus (KAS ja EP presidendi 15. oktoobri 1999.a määrus nr 24 (edaspidi KAS määrus));
- Investeeringühing (VPTS);
- Reguleeritud turu korradaja (VPTS);
- Väärtpaberiarveldussüsteemi korraldaja (VPTS);
- Fondivalitseja (IFS ja RM 09. juuli 2004.a määrus nr 123 (edaspidi IFS määrus));
- Aktsiaseltsina asutatud fond (IFS);
- Kindlustusandja (KindlITS);
- Kindlustusmaakler (KindlITS);
- Kindlustusagent (KindlITS);
- Eesti väärtpaberite keskregistri pidaja (EVKS).

Täiendavalt on juhi sobivusnõuded kehtestatud KAS, VPTS, KindlITS ja IFS alusel subjekti välisriigis asutatud filiaali juhi suhtes või välisriigi subjekti Eestis asuva filiaali juhi suhtes.¹²

KAS ja VPTS kehtestavad sobivusnõuded ka subjekti välisriigis asuva tütarettevõtja juhi suhtes.¹³

Sobivusnõuete üldiseks sisuks on vastava hariduse, töökogemuse ja hea reputatsiooni olemasolu isikul, keda kavatsetakse valida või kes on valitud järelevalvesubjekti juhiks või keda kavatsetakse võtta tööle eriteadmisi vajavale ametikohale. Loetletud väärtused/tunnused peavad looma FI-le ja isikut ametisse valivale järelevalvesubjekti juhtorganile veendumuse, et isik on vastavale ametikohale sobiv.

Haridus ja töökogemus näitavad juhi teadmisi ja oskusi, mis on vajalikud subjekti igapäevaste majandusotsuste tegemiseks. Isiku reputatsioon peegeldab seda, kuidas isik on varasemalt, aga ka jätkuvalt juhina tegutsedes, oma teadmisi rakendanud, kuidas ta on ärilistes, aga teatud juhtudel ka isiklikes, suhetes käitunud. Seega peab FI järelevalve esmalt tagama, et subjekti juhtimine on sobivates kätes ja seeläbi on tagatud ka subjekti

¹² Erisused esinevad veel olenevalt sellest, kas tegu on lepinguriigi või kolmanda välisriigi subjekti filiaali või tütarettevõtjaga. Nimetatud isikute suhtes kehtib osaliselt järelevalve ainult loa andmisel, kuid näiteks kindlustusandja lepinguriigis või kolmandas riigis asuva filiaali ning investeerimisühingu välisriigis asuva tütarettevõtja või filiaali ning krediidiasutuse välisriigis asuva filiaali või tütarettevõtja juhtidega seotud andmete muutumise suhtes kehtib ka hilisem teavituskohustus.

¹³ Järelevalve subjekti tütarettevõtja ei ole FI teostava järelevalve subjektiks ega ka seadusandja poolt FI järelevalvele allutatud isikuks. Tegemist on FI järelevalve suhtes kolmanda isikuga.

hea ühingujuhtimine ning usaldusväärne käitumine. Teiseks on FI järelevalve eesmärgiks tagada, et juhi (varasem) käitumine – ärialane reputatsioon - ei kahjustaks subjekti mainet. Juhi halb maine võib, ka põhjendamatult, heita varju subjekti mainele. FI järelevalve all olevad subjektid on kõrgema usalduse kandjad ning maine kahjustamist tuleb vältida ennetavalt.

Nimetatud eesmärkide saavutamiseks on seadusandja näinud üldjoontes ette esmase järelevalve (teavitamiskohustus) ja jätkuva järelevalve (tagasikutsumise menetlus).

Kirjeldatud eesmärkidest peab lähtuma FI oma järelevalvemenetluse käigus ja eesmärgi saavutamine peab olema läbivaks jooneks nii esmases kui jätkuvas menetluses. Ei ole välistatud võimalus, et menetlus laieneb teisteks menetlusteks¹⁴ (nn ülekasvamine muudeks menetlusteks (nt väärteo- või kriminaalmenetlus), milleks vastavalt vajadusele tuleb FI-l alustatakse eraldiseisvat menetlust).

Järelevalve subjektide tegevust reguleerivad õigusaktid sätestavad kõrgendatud sobivusnõuded järgmiste isikute suhtes:

- juhatuse liige;
 - nõukogu liige;
 - filiaali juhataja;
 - aktuaar;
 - siseaudiitor;
 - krediidasutuse revisjonikomisjon;
 - kindlustusagent (füüsiline isik);
 - kindlustusagentuuri esindaja;
 - kindlustusmaakler (füüsiline isik);
 - fondijuht.
- } ühiselt 'eriteadmistega isikud'

Sobivusnõuete subjektid võib jagada kaheks: äriühingu juhtimisega seotud isikud ning eriteadmistega isikud. Siinkohal võib veel mainida järelevalve subjekti olulise osaluse omaniku juhti, kelle suhtes on samuti kehtestatud sobivusnõuded.

Järelevalve subjekti juhtimisega seotud isikute puhul on Eesti seadusandja pidanud vajalikuks kehtestada sobivusnõuded nii järelevalve subjekti juhatuse kui nõukogu liikmete suhtes; see tähendab nii otseselt järelevalve subjekti igapäevase juhtimisega seotud isikute kui ka subjekti juhtimise üle omanikujärelevalvet teostavate isikute suhtes. Selline regulatsioon on laiem kui EL direktiivide käsitus või mitmes EL liikmesriigis kehtestatud põhimõtted. EL direktiivide¹⁵ kohaselt peavad sobivusnõuetele vastama eelkõige isikud, kes teevad subjekti igapäevaseid juhtimisotsuseid.¹⁶ Seega on mõeldud Eesti tähenduses eelkõige juhatuse liikmeid või teisi tegevjuhtkonda kuuluvaid isikuid. EL kindlustusjärelevalve asutuste sobivusnõuete töögrupp on rõhutanud, et

¹⁴ Nt siseteabe kasutamiseiga seotud menetlus, ärisidemed olulise osaluse omanikuga, tegevusloa kehtetuks tunnistamise menetlus jne.

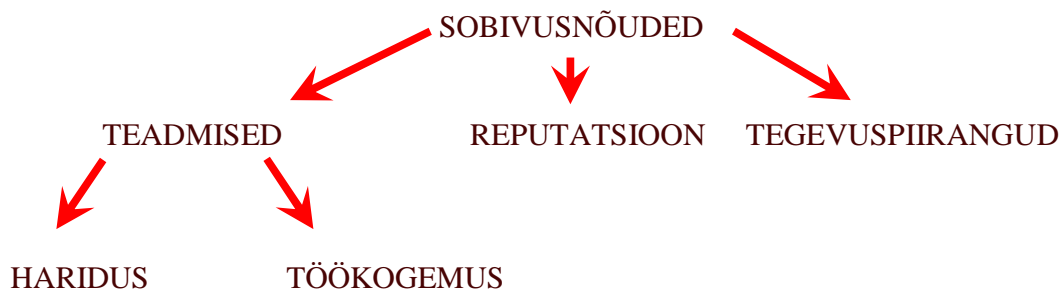
¹⁵ Direktiivid 2000/12/EC, 2004/39/EC; 85/611/EEC; 73/239/EEC.

¹⁶ Direktiivides toodud sõnastus on koondatult järgmine: *persons, who effectively run/direct/conduct the business.*

kahetasandilise juhtimissüsteemi (nõukogu ja juhatus) puhul laienevad sobivusnõuded ainult juhatusele¹⁷. Kui juhatuse ja nõukogu funktsioonid ei ole jaotatud vastavalt juhtimisorganite formaalsele piirtlusele (s.o nõukogu täidab ainult järelevalve funktsiooni), ning juhatuse ja nõukogu liikmete ülesanded on kattuvad, siis laienevad sobivusnõuded nendele juhtorganite liikmetele, kes täidavad juhtimisülesandeid.

Siinjuures on kohane rõhutada, et järelevalve juhtide sobivusnõuete hindamine on FI-I võimalik otseselt vaid järelevalve subjekti juhiks juba olevate isikute suhtes (nt. tagasikutsumine). Samas järelevalve juhiks kandideeriva isiku suhtes on võimalik vaid järelevalve teostamine järelevalve subjekti kaudu (nt. ettekirjutus järelevalve subjektile). Isiku osas, kelle volitused järelevalve juhina on lõppenud, on järelevalve teostamine võimalik vaid väärteomenetluse raames.

Järelevalve subjekti juhil peab olema sobiv haridus ja töökogemus, hea reputatsioon ja tema tegevus teatud teistel ametikohtadel on piiratud. Haridus ja töökogemus peavad näitama isiku teadmisi, mis peaksid sobima vastaval ametikohal töötamiseks. Hea reputatsioon peab peegeldama isiku väärikat ja üldistele tavadele vastavat käitumist oma teadmiste rakendamisel varasemalt ja jätkuvalt. Tegevuspiirangud peavad aitama vältida huvide konflikti¹⁸ tekkimist ja väärkasutamist juhi poolt. Sobivusnõuete sisu on üldiselt kirjeldatav järgmise struktuuri kaudu:

Erinevad seadused nimetavad sobivusnõuetena täiendavalt veel juhtimiseks vajalikke teadmisi (KAS, IFS, KindITS) ja kutsealast sobivust (KAS, VPTS, EVKS).

Alljärgnevad peatume vaid juhtidele esitatavate tegevuspiirangute sisul kuna vaid tegevuspiirangud on juhtide sobivusnõuetest seotud huvide konfliktidega ning selle vältimise võtetega.

¹⁷ Vt Conclusions of the “Fit and Proper” Working Group of the Conference of EU Insurance Supervisory Authorities. DT/A/148/02.

¹⁸ Üldise märkusena tuleb tõdeda, et järelevalve subjektide tegevust puudutavad õigusaktid ei anna huvide konflikti legaalse definitsiooni. Selguse huvides tuleks huvide konfliktina käsitleda olukorda, kus juhi tööalast tegevust mõjutab või võib mõjutada tema isiklik huvi. Huvide konflikt on olukord, kus juht on sunnitud või motiveeritud järgima huve, mis ei lange kokku järelevalve subjekti tegevusega või missiooniga või eesmärkidega.

Krediidasutuse, fondivalitseja ning kindlustusandja juhile on sätestatud erinevad tegevuspiirangud, mille kohaselt on juhil keelatud olla seaduses nimetatud isiku juhiks või olla muul, seaduses sätestatud viisil vastava isikuga lepingulises suhtes.

Krediidasutused:

KrAS § 49 lg 1 Krediidasutuse nõukogu liige ei või olla teise krediidasutuse nõukogu, juhatuse või revisjonikomisjoni liige või audiitor, välja arvatud juhul, kui tegemist on samasse konsolideerimisgruppi kuuluvate äriühingutega või kui krediidasutused ei ole käsitatavad konkureerivatena nende tegutsemise tõttu erinevatel kaubaturgudel.

KrAS § 53 lg 2 Nõukogu liikmeks ei või olla krediidasutuse juhatuse liige ega mõni teine krediidasutuse nimel tegutsema volitatud isik, sisekontrolli töötaja, revisjonikomisjoni liige, krediidasutuse audiitor või pankrotivõlgnik. Põhikirjas võib näha ette veel muid isikuid, kes ei või olla nõukogu liikmeks.

KrAS § 49 lg 2 Krediidasutuse juhatuse liige ei või olla:

- 1) teise äriühingu juhatuse ega nõukogu liige, välja arvatud juhul, kui tegemist on samasse konsolideerimisgruppi kuuluvate äriühingutega;
- 2) teise äriühingu prokurist, audiitor, revisjonikomisjoni liige ega revident.

KrAS § 49 lg 3 Krediidasutuse juhatuse liige ei või olla töölepingulistes suhetes teiste isikutega. Krediidasutuse juhatuse liikmel on keelatud sõlmida teiste isikutega lepinguid, mille kohaselt on tema ülesandeks investeerimine, laenu- ja investeerimisprojektide koostamine või vahendamine või muu sarnane tegevus.

KrAS § 56 lg 3 Krediidasutuse juhatuse liikmeks ei või olla nõukogu liige, sisekontrolli töötaja, revisjonikomisjoni liige, revident, audiitor või pankrotivõlgnik. Põhikirjas võib ette näha veel muid isikuid, kes ei või olla juhatuse liikmeks.

Kindlustusandja

KTS § 51. Kindlustusandja juhtide ja töötajate tegevuspiirangud

(1) Kindlustusandja juhiks ei või olla tema sisekontrolli töötaja, audiitor või pankrotivõlgniku juhatuse või nõukogu liige.

(2) Kindlustusandja juht ega töötaja ei või olla teise kindlustusandja, krediidasutuse, e- raha asutuse, fondivalitseja või investeerimisühingu juhatuse või nõukogu liige ega töötaja, välja arvatud selle kindlustusandjaga samasse konsolideerimisgruppi kuuluva ettevõtja juhatuse või nõukogu liige.

(3) Kindlustusandja nõukogu liikmeks võib olla kindlustusandja emaettevõtja juhatuse või nõukogu liige või töötaja.

Fondivalitseja

IFS §54. Juhtide ja töötajate tegevuspiirangud

(1) Fondivalitseja juhatuse liige ei või olla teise fondivalitseja, krediidasutuse, kindlustusandja, e- raha asutuse või investeerimisühingu juhatuse liige või töötaja.

(2) Fondivalitseja juhatuse liige võib olla juhatuse liige või töötaja selle fondivalitsejaga samasse konsolideerimisgruppi kuuluvas äriühingus.

(3) [Kehtetu - RT I 2004, 90, 616 - jõust. 1. 01. 2005]

(4) Kohustuslike pensionifondide valitsemise tegevusluba omava fondivalitseja juht ega töötaja ei või olla Eesti väärtpaberite keskregistri pidaja juhatuse liige ega töötaja.

IFS §55 lg 2 Fondijuht võib töötada ainult ühes fondivalitsejas. Sama isik võib olla mitme selle fondivalitseja valitsetava fondi fondijuhiks.

IFS § 56 lg 3 Fondijuht ei või kolmandale isikule osutada vara investeerimise, väärtpaberitehingute teostamise või muid sellesarnaseid teenuseid.

Tegevuspiirangute kehtestamise eesmärgiks on vältida juhi tegevuses huvide konflikti tekkimist. Alustuseks tuleb märkida, et seadusandja on väga ebaühtlaselt kehtestanud tegevuspiiranguid¹⁹ ning kehtestatud tegevuspiirangud krediitiasutuse, fondivalitseja kui ka kindlustusandja juhile kehtestatud on oma sisult erinevad.²⁰

Krediitiasutuse –

- nõukogu liige ei või olla teise krediitiasutuse nõukogu, juhatuse või revisjonikomisjoni liige või audiitor, välja arvatud juhul, kui tegemist on samasse konsolideerimisgruppi²¹ kuuluvate äriühingutega või kui krediitiasutused ei ole käsitatavad konkureerivatena nende tegutsemise tõttu erinevatel kaubaturgudel;
- juhatuse liige ei või olla teise äriühingu juhatuse ega nõukogu liige, välja arvatud juhul, kui tegemist on samasse konsolideerimisgruppi kuuluvate äriühingutega, ega olla teise äriühingu prokurist, audiitor, revisjonikomisjoni liige ega revident;
- juhatuse liige ei või olla töölepingulistest suhetes teiste isikutega ning tal on keelatud sõlmida teiste isikutega lepinguid, mille kohaselt on tema ülesandeks investeerimine, laenu- ja investeerimisprojektide koostamine või vahendamine või muu sarnane tegevus.

Kindlustusandja –

- juhiks ei või olla tema sisekontrolli töötaja, audiitor või pankrotivõlgniku juhatuse liige või nõukogu liige;
- juht ega töötaja ei või olla teise kindlustusandja, krediitiasutuse, e-raha asutuse, fondivalitseja või investeerimisühingu juhatuse või nõukogu liige ega töötaja, välja arvatud kindlustusandjaga samasse konsolideerimisgruppi kuuluva ettevõtja juhatuse või nõukogu liige. Nõukogu liikmeks võib olla kindlustusandja emaettevõtja juhatus või nõukogu liige või töötaja.

Fondivalitseja –

- juht ega töötaja ei või olla teise fondivalitseja, krediitiasutuse, e-raha asutuse, kindlustusandja või investeerimisühingu juhatuse või nõukogu liige ega töötaja.

¹⁹ Tegevuspiirangutega ei ole kaetud kõik järelevalve subjektide juhid

²⁰ Seejuures ei ole selge, milliste põhjendustega on kehtestatud nende subjektide juhtidele erinevad nõuded, kuna need erinevused ei tulene otseselt subjektide tegevusalade erinevusest.

²¹ Tegevuspiirangute puudumisel üksnes konsolideerimisgrupi piires on raske leida selgitust. Pigem on seadusandja pidanud silmas kontserni, kuna kontsern on omaolemusel lähemal eesmärgile, mida võidakse teostada läbi osalemise äriühingu juhtorganis so. kontrolli teostamine äriühingu tegevuse üle.

- Juhatuse liige võib olla juhatuse liikmeks või töötajaks selle fondivalitsejaga samasse konsolideerimisgruppi kuuluvas äriühingus;
- juht ega töötaja, kes on töötab kohtusliku pensionifondi valitsemise tegevusloa omavas fondivalitsejas, ei või olla Eesti väärtpaberite keskregistri pidaja juhatuse liige ega töötaja.

Üldtoodust nähtub, et tegevuspiirangud on seotud nii subjekti endaga, teiste subjektidega kui ka tavaliste äriühingutega.

Tegevuspiirangud ei laiene eriteadmistega isikule, vaid puudutavad eelkõige järelevalvesubjekti juhtorgani liiget. Eriteadmistega isiku puhul eeldatakse, et subjekt ise kannab hoolt, et tema töötajal ei tekiks huvide konflikti ning et ta seda ei väärkasutaks.

Juhi sobivusnõuetele vastavuse hindamise menetluses peab FI lähtuma halduse teostamise üldpõhimõtetest. Kirjeldatud põhimõtted on detailsemalt kirjas HMS-is ning neist peab lähtuma juhul, kui VPTS-is, KAS-is, IFS-is, EVKS-is, KindlITS-is või FIS-is ei ole sätestatud teisiti.

Sobivusnõuete hindamise menetluse sisuks on hinnata kogumis juhi teadmisi, reputatsiooni ja muid olulisi asjaolusid lähtudes konkreetse ametikoha iseloomust ning jõuda põhjendatud järeldusele isiku sobivuse suhtes.

Juhi sobivuse hindamise menetluse võib üldjoontes jagada kaheks:

- teavitamiskohustuse alusel toimuv järelevalve ning
- jätkuv järelevalve.

Esimesel juhul algab menetlus subjekti poolt vastava teate esitamisega ning päädib FI poolt teate (positiivse või negatiivse) saatmisega subjektile (KAS, KindlITS) või ettekirjutuse tegemisega juhi tagasikutsumiseks (VPTS, IFS). Teisel juhul algab menetlus teabe saamisega igapäevase järelevalve käigus ning päädib juhi tagasikutsumisega (negatiivsed asjaolud) või lihtsalt vastava teabe teadmiseks võtmisega FI poolt (positiivsed või vähetähtsad negatiivsed asjaolud).

Teavitamiskohustus seisneb subjekti või deklareeriva isiku poolt FI teavitamises uue juhi valimise/määramise kavatsusest (KAS, KTS) või uue juhi valimisest (IFS, VTS) ning tema kohta seaduses sätestatud andmete esitamisest. Teavitamiskohustus ei hõlma subjekti juhi hindamist tegevusloa, kindlustusvahendajate nimekirja kandmise või olulise osaluse menetluses.

Isikute ring, kelle kohta on kehtestatud andmete esitamise kohustus

Uue juhi/kandidaadi kohta on kohustatud esitama andmeid alljärgnevad subjektid:

- fondivalitseja – juhatuse ja nõukogu liige, ning fondijuht;
- aktsiaseltsina asutatud fond – juhatuse ja nõukogu liige;
- krediitiasutus – juhatuse ja nõukogu liige;
- kindlustusandja – juhatuse ja nõukogu liige, vastutav aktuaar;

- investeerimisühing – juhatuse ja nõukogu liige.

Investeerimisühingu välisriigis asuva filiaali või tütarettevõtja, lepinguriigi krediitiasutuse või fondivalitseja Eesti filiaali, kolmanda riigi kindlustusandja ja kindlustusvahendaja Eesti filiaali, Eesti krediitiasutuse lepinguriigis asuva filiaali, Eesti krediitiasutuse kolmandas riigis asuva tütarettevõtja ja filiaali, kindlustusandja ja kindlustusvahendaja kolmandas riigis või lepinguriigis asuva filiaali juhi andmete muutumisest (sh uue juhi valimisest) peab subjekt FI-d teavitama ning esitama seaduses nõutud andmed.

Kindlustusmaakleri, kindlustusagentuuri, EVK, reguleeritud turu, väärtpaperite arveldussüsteemi juhi, füüsilisest isikust kindlustusmaakleri ja –agendi, krediitiasutuse sisekontrolli osakonna juhataja, revisjonikomisjoni esimehe (liikmete), investeerimisühingu siseaudiitori suhtes ei ole teavitamiskohustust seaduses sätestatud.

Täiendavalt eeltoodule on Eesti Panga presidendi 15.10.1999.a määruse nr 24 (edaspidi:KAS määrusega) kehtestatud nõue esitada vastavad andmed ka sisekontrolli osakonna juhataja või revisjonikomisjoni esimehe kohta.²²

Teiste subjektide puhul ei pea FI-d teavitama uue juhi valimise kavatsusest ega esitama sobivust kinnitavaid dokumente²³. Samas hinnatakse mitmete selliste isikute sobivust tegevusloa menetluses/nimekirja kandmisel ning nende isikute mittesobivus on teatud juhtudel aluseks tegevusloa kehtetuks tunnistamisele või nimekirjast kustutamisele või on ettenähtud alus vastava isiku ettekirjutusega tagasikutsumiseks.

Järelevalvesubjekti juhtide sobivuse kinnitamiseks esitatakse andmed erinevates vormides.

KAS ja IFS määrustega on kehtestatud ankeet, mille sisuks on andmed isiku hariduse, töökogemuse ja reputatsiooni kohta (ärisidemed, karistus, osalemine järelevalve-/pankrotimenetlustes jne), kuid ankeet ei sisalda teavet majanduslikest huvidest ega võimalikest huvide konfliktidest. Samasugune olukord on kehtestatud ka VPTS (investeerimisühingu ja väärtpaperiarveldussüsteemi) alusel, mille kohaselt on RM kehtestanud ankeedi tegevusloa taotluse kohta, mis sisaldab ankeeti juhi andmete kohta, mida kandideeriv/valitud isik võib kasutada ka teavitamiskohustuse täitmisel.

KAS ja IFS määruse lisaks olevale ankeedile kirjutab alla juhiks kandideeriv/valitud isik isiklikult. Kui esitatakse VPTS määruse alusel ankeet juhi kohta, siis kirjutab sellele alla ja seega kinnitab selle õigsust subjekti esindaja.

²² Antud kohustuse kehtestamine EP määrusega on õiguslikult küsitav, kuna KrAS § 48 lg 7 ja § 49 lg 4 annavad EP-le õiguse täpsema korra kehtestamiseks ainult juhi (juhatuse ja nõukogu liige) suhtes ning mitte teiste KAS-is reguleeritud isikute suhtes.

²³ Siinkohal peab rõhutama, et sellise subjekti puhul, kelle suhtes ei ole teavitamiskohustust kehtestatud, ei ole juhi sobivusnõuetele vastavus vähem olulisem kui selle subjekti puhul, kes peavad FI-d teavitama.

KAS määruse alusel peab juht täitma kaks ankeeti, üks esitatakse FI-le, teine krediidasutuse poolt määratud vastutavale töötajale.

VPTS, KAS ja KindlITS (kindlustusandja) alusel esitab isik ka kinnituse, et tal puuduvad seaduses sätestatud asjaolud, mis välistavad õiguse olla subjekti juht. Ka EVKS ja IFS alusel esitab isik vastava kinnituse, kuid seda ei esitata FI-le.

Kinnituse andmise eesmärgiks on kohustada ka kandideerivat isikut hindama enda vastavust sobivusnõuetele ning kinnitama, et temale teadaolevalt ei esine asjaolusid, mis välistaksid tema töötamise juhina.

KAS ja KTS alusel esitab juhi kohale kandideeriv isik kirjaliku nõusoleku vastavale ametikohale valimise kohta. Ka IFS ja EVKS alusel esitab isik enda kirjaliku nõusoleku, kuid seda ei esitata FI-le.

Nõusoleku esitamise eesmärgiks on eelkõige saada kinnitus selle kohta, et isik on teadlik temale pandavatest kohustustest ja tööülesannetest ning ta nõustub sellega.

Erinevates õigusaktides nõutakse veel alljärgnevate dokumentide esitamist:

- Majanduslike huvide deklaratsioon (KAS määrus), krediidasutuste juhid – isik peab esitama kirjaliku selgituse vormis enda majanduslikud huvid ja majanduslike huvide konfliktid. Täpne nimekiri kirjeldatavatest andmetest on esitatud määruses.
- Vastutusala kirjeldus või ametijuhend, mis on heaks kiidetud krediidasutuse pädeva organi poolt (KAS määrus).
- Haridust ja ametialast kvalifikatsiooni (kutsetunnistus) tõendavate dokumentide notariaalselt kinnitatud koopiad (KAS ja IFS määrus).
- Elulookirjeldus (IFS määrus).²⁴
- Muud andmed, mis võivad tähtsust omada isiku sobivuse seisukohast.

Huvide konfliktide vältimise seisukohast on oluline juhtidele kehtestatud majanduslike huvide deklaratsioon. Deklaratsiooni olemust on täpsustanud erinevates seaduses madalamal seisvates aktides (määrused).

Tulenevalt KAS määruse punktide 16 ja 17.1 peavad isikud, keda kavatsetakse valida tegutseva krediidasutuse juhatuse või nõukogu liikmeks (edaspidi Deklarant), lisaks ankeedis toodud andmetele deklareerima oma majanduslikud huvid ja huvide konfliktid kirjalikult selgituste vormis sh isikule ja temaga samaväärset majanduslikku huvi omavatele isikutele kuuluvate Eesti Vabariigis ja /või välisriigis välja lastud aktsiate, osade, osakute ja muude väärtpaberite (sh optioonide) kohta, näidates ära määruses sätestatud andmed. Tulenevalt KAS määruse punktist 18 esitatakse kirjalik selgitus üks kord aastas hiljemalt 01.märtsil KAS määrusega sätestatud korra punkti 19 kohaselt kehtestatud tingimustel ja korras krediidasutuse siseselt määratud vastutavale isikule.

²⁴ Elulookirjelduse esitamise nõue ei ole põhjendatud, kuna järelevalve jaoks olulised eluloolised andmed on esitatud ka ankeedis.

Kui selgituses esitatud andmetes on olulisi muudatusi, tuleb nendest kirjalikult viivitamatult teatada eelnimetatud isikule.

Eelnevast õiguslikust regulatsioonist tuleneb, et erinevalt KAS määruse lisaks olevast vormikohasest ankeedist ei kohusta Määrus deklaranti ega ka krediidasutust (krediidasutuse juhatust, vastutavat isikut) esitama kirjalike selgitusi FI-le.

KAS määruse punkti 18 kohaselt esitatakse kirjalikud selgitused üks kord aastas hiljemalt 01.märtsil krediidasutuses ankeetide ja selgituste kogumise eest vastutavale isikule. Kui selgituses esitatud andmetes on olulisi muudatusi, tuleb nendest viivitamatult teatada eelnimetatud isikule. **Seega võib asuda seisukohale, et deklarandi poolt kirjalikes selgitustes esitatud andmed ja informatsioon on käsitletav krediidasutusele suunatud sisetebena, mille alusel krediidasutuse juhtorganid juhivad personaliriski ja teevad otsustusi valitavate või valitud isikute vastavuse kohta ametikohale.** Eelnimetatud seisukohta kinnitab ka asjaolu, et vormikohase ankeedi esitamisega ning kirjalike selgituste esitamisega seonduv õiguslik regulatsioon on sätestatud KAS määruse erinevates osades (ankeediga seonduv teises ja selgitustega seonduv kolmandas osas), erinev on informatsiooni esitamise aeg (vormikohane ankeet isiku valimisel või korduvvalimisel, ning oluliste muutuste korral andmetes, kirjalikud selgitused aga ühel korral aastas hiljemalt 01.märtsiks ning andmete oluliste muutuste korral) ning erinev on ka isikute ring kellele andmed ja informatsioon esitatakse (vormikohane ankeet KAS Määruse p-de 12 ja 14 kohaselt FI-le ja krediidasutuse vastutavale isikule, kirjalikud selgitused aga vastavalt Määruse p-le 18 vaid krediidasutuse vastutavale isikule).

Majanduslike huvide deklaratsioonile omast teavet sisaldab ka IFS määrus. Seda küll väga piiratud ulatuses (IFS määruse lisa punkt 8).

Teised FIS § 2 nimetatud seadused ei kehtesta majanduslike huvide ja huvide konfliktide deklareerimise kohustust. Seda nii järelevalve subjekti kui ka FI ees.

Teavitamiskohustuse täitmine on eelduslikult ja üldjuhul kaheastmeline:

- (i) isik, keda soovitakse valida juhiks, esitab seaduses sätestatud dokumendid subjektile/juhtorganile, kes isiku juhiks valib;
- (ii) subjekt/juhtorgan hindab esitatud dokumente ning kui ta leiab, et isik on sobiv vastavale ametikohale valimiseks, siis esitab ta vastavad dokumendid FI-le.

KAS määruse punkti 12 kohaselt peab täidetud ankeedi ühe eksemplari esitama FI-le deklarant, mitte krediidasutus. Vastavalt KAS Määruse punktile 14 on krediidasutuse juhatuse kohustatud ise informeerima FI vaid juhul, kui deklarant on teatanud krediidasutuse vastutavale isikule ankeedis esitatud andmete olulisest muutumisest, või kui krediidasutuse juhatusele on teatavaks saanud muu oluline informatsioon, mida ankeedi täitja ei ole KAS määruse punkti 16 (olulised muutused ankeedis) kohaselt esitanud, kuid mis mõjutab või võib mõjutada tema sobivusele ja usaldusväärsusele antud hinnangut. Seejuures ei saa krediidasutuse juhatuse vastutust suvaliselt laiendada, vaid olulistest muudatusest mitteteatamisega on tegemist vaid siis, kui ei teatatud olulistest

muudatustest varem täidetud ankeedis, mis oli koostatud vormikohase küsimustiku alusel.

VPTS alusel teavitab investeerimisühing FI-d ja esitab nõutud dokumendid 10 päeva jooksul arvates isiku valimisest või määramisest.

IFS alusel teavitab fondivalitseja ja aktsiaseltsina asutatud fond FI-d ja esitab nõutud dokumendid juhi ja fondijuhi kohta viivitamatult pärast algselt esitatud andmete muutumist (s.o uue juhi valimist).

KAS alusel teavitab krediidasutus FI-d ja esitab nõutud dokumendid 10 päeva enne uue juhi valimist või määramist.

KindITS alusel teavitab kindlustusandja FI-d ja esitab nõutud dokumendid 15 päeva enne uue juhi valimist või määramist.

Investeerimisühingu välisriigis asuva filiaali või tütaretevõtja, lepinguriigi krediidasutuse, fondivalitseja või kindlustusvahendaja Eesti filiaali, Eesti krediidasutuse lepinguriigis asuva filiaali, Eesti krediidasutuse kolmandas riigis asuva tütaretevõtja ja filiaali, kindlustusandja või kindlustusvahendaja lepinguriigis asuva filiaali juhi andmete muutumisest (sh uue juhi valimisest) peab subjekt FI-d teavitama ning esitama seaduses nõutud andmed vähemalt 1 kuu enne vastavate andmete muutmise kavatsust. Kindlustusandja või kindlustusvahendaja kolmandas riigis asuva filiaali juhi andmete muutumisest peab subjekt teavitama FI-d viivitamatult.

Eeltoodust nähtub, et teavitamiskohustuse täitmise aeg ei ole ühtne, kusjuures erinev on isegi see, kas teavitamine toimub enne või pärast juhi valimist.²⁵ Täielikult eristub teavitamiskohustus teatud subjektide välisriigis tegutseva juhi või välisriigi subjekti Eestis tegutseva juhi valimise osas.

Tähtaega FI menetluse läbiviimiseks seadus ei kehtesta. Hoolimata tähtaja puudumisest, viib FI menetluse läbi võimalikult kiiresti. Üldjuhul tuleks lähtuda sellest, et juhi sobivusnõuetele vastavuse hindamise menetlus algab FI teavitamisest ja lisatud dokumentide esitamisest või puuduste kõrvaldamisest esitatud dokumentides. Kas või ühe dokumendi puudumine on käsitatav puudusena, mis omakorda lükkab edasi menetluse alguse kuni puuduse kõrvaldamiseni. Menetlus lõpeb olenevalt teavitamise ajast:

- eelneva teavitamise korral - subjekti teavitamisega FI vastuväidete puudumise kohta või ettepanekuga mitte valida isikut juhiks või ettekirjutusega juhi tagasikutsumise kohta.

- järgneva teavitamise korral - subjekti teavitamisega FI vastuväidete puudumise kohta või ettekirjutusega juhi tagasikutsumise kohta.

²⁵ Põhjendus kirjeldatud erisuste suhtes ei ole teada ning sellised erisused tunduvad põhjendamatud.

KindITS ja KAS regulatsiooni alusel (s.o eelnev teavitamine) on FII ja FI-I suhteliselt piiratud aeg isiku kohta hinnangu andmiseks ja subjektile arvamuse avaldamiseks. Seda eriti juhul, kui subjektile tehakse ettepanek (mitte ettekirjutus) isiku mittevalimiseks juhiks ja see ettepanek tehakse FI juhatuse otsuse alusel. Eelneva teavitamise korral on ka võimalus, et menetlus võib kesta kauem, kui subjekti poolt kavandatud aeg isiku valimiseks. Taolistel juhtudel annab FI subjektile teada FI seisukohast või asjaolust, et FI menetlus kestab kauem ning võimalusel võiks subjekt ka oma otsustuse edasi lükata. Kui subjekt, hoolimata FI ettepanekust isikut juhiks mitte valida siiski teeb seda, või kui FI jõuab pärast isiku valimist juhiks veendumusele isiku mittesobivuses, siis tehakse subjektile ettekirjutus juhi tagasikutsumise kohta.

IFS ja VPTS regulatsiooni alusel (s.o järgnev teavitamine) ei ole konkreetset ajalist tähist menetluse läbiviimiseks, kuid isiku hindamine peaks toimuma siiski piisavalt kiiresti. Kui menetlus jääb venima, siis asub isik juba täitma tööülesandeid, mis ei lähe kokku juhi järelevalvemenetluse eesmärgiga.

Pärast andmete ja dokumentide laekumist vaatab FI need läbi ning puuduste esinemisel teavitab viivitamatult ja kirjalikult subjekti. FI määrab taotlejale tähtaja puuduste kõrvaldamiseks.

FI võtab dokumendid vastu hoolimata sellest, kas nendes on puudused või mitte.

FI, saades andmed ja dokumendid, kontrollib:

- kas teavitusele on lisatud kõik õigusaktides nõutud dokumendid. Kuna teavitamiskohustuse alusel esitatavate dokumentide hulk on väike, siis võimalusel peaks FI koheselt andma esitatud teabele sisulise hinnangu;
- kas dokumentidele on allkirjutanud juhiks valitav isik isiklikult (kui see on nõutud);
- kas dokumendid on vormistatud korrektselt – koopiad on kinnitatud, nende õigsus on kinnitatud.

Lähtudes asjaolust, et sobivusnõuete hindamise menetlus peaks toimuma ajaliselt suhteliselt kiiresti, vaatab FI kõik dokumendid kohe alguses nii sisuliselt kui vormiliselt läbi. Seejärel saab FI osutada üheaegselt nii puudustele dokumentides kui ka esitada täiendavaid küsimusi subjektile või isikule.

Kui andmetes on puudused, siis määrab FI subjektile tähtaja nende puuduste kõrvaldamiseks. Tähtaeg peab olema mõistlik. Mõistlikkuse hindamisel tuleb arvesse võtta:

- kirja kättesaamise aega, sellele vastamiseks kuluvat aega ja vastuse saatmiseks kuluvat aega;
- puuduste kõrvaldamiseks kuluvat aega, mis võib sõltuda dokumendi kättesaadavusest (nt registritõend vms), tõlkimisest, kinnitamisest vms.

Samas, eriti eelneva teavitamise puhul, peab subjekti tähelepanu juhtima menetluse kiireloomulisusele ning asjaolule, et andmete kiirel mitteesitamisel ja isiku valimisel

juhiks ilma FI seisukohta saamata, võib esineda võimalus, et juht kutsutakse pärast valimist ettekirjutusega tagasi.

Kui juhiks valitav isik on või on olnud juht ka välisriigis tegutsevas subjektis, siis peaks FI küsima välisriigi järelevalveasutuse seisukohta isiku sobivuse kohta juhi ametikohale.

Kui isik on menetluse ajal EL liikmesriigi järelevalveasutuse järelevalve all, siis FI kontrollib menetluses ainult andmeid, mis puudutavad isiku tegevust Eestis.

Seadus ei sätesta nõuet, et FI peaks välisriigi järelevalveasutusega ühendust võtma. Samas võib Eesti subjekti juhiks olla isik, kes on välisriigi järelevalveasutuste järelevalve all. Seega on FI-l võimalus toetuda menetluses välisriigi järelevalveasutuse poolt kogutud teabele ning nende poolt antud hinnangule. Viimane kehtib eelkõige EL liikmesriikide järelevalveasutuste poolt antud hinnangute suhtes, kuna järelevalve teostamisel lähtutakse üldjuhul ühtlustatud põhimõtetest. Kui isik tegutseb välisriigi järelevalveasutuse järelevalve all, siis võib eeldada, et isik käitub usaldusväärsetl ning vastab sobivusnõuetele.

Teisalt ei saa välistada, et isik on riigist, kus FI hinnangul seadusandlus või järelevalve ei taga samade põhimõtete järgimist, mis on kehtivad Eestis. Sellisel juhul hindab FI ise kõiki asjaolusid tavapärase põhjalikkusega.

Välisriigi järelevalveasutuse poole pöördutakse ka juhul, kui Eestis elukohta omava või siin tegutseva isiku andmetest nähtub, et ta on tegutsenud juhina või muul vastutaval ametikohal välisriigi järelevalvesubjekti juures.

Välisriigi järelevalveasutuselt küsitakse eelkõige, kas nendele on teada asjaolusid, mis välistavad isiku valimise juhiks või võivad oluliselt mõjutada FI otsust vastava isiku suhtes. Kui tegemist on mitte EL liikmesriigi järelevalveasutusega, siis palub FI esitada kõik andmed, mis puudutavad vastava isikuga seotud menetlusi (tegevusload, olulised osalused, sobivusnõuded), tema võimalikku karistatust süüteo toimepanemise eest, tema käitumist üldiselt järelevalvesubjekti juhina või üldiselt järelevalvesubjektiga seoses.

Teavitamiskohustuse alusel sobivusnõuetele vastavuse hindamise menetlus lõpeb FI poolt:

- subjekti teavitamisega vastuväidete puudumise kohta;
- subjekti teavitamisega vastuväidete olemasolust ning kirjalikus vormis ettepaneku (KAS, KindITS) või ettekirjutuse (IFS, VTS) tegemisega vastavalt juhi mittevalimiseks või tagasikutsumiseks.

Sobivusnõuetele vastavuse hindamisel lähtub FI eelkõige isiku kohta esitatud andmetest, kontrollib isiku tausta ja esitatud andmeid avalike meediakanalite ja riiklike registrite vahendusel (nt äriregister) ning tutvub FI poolt varasemates menetlustes kogutud andmetega (kui selliseid andmeid on). Kui menetluse käigus selgub mõni asjaolu, mis

viitab isiku mittesobivusele või milline jääb FI-le ebaselgeks, siis pöörduv FI isiku poole selgituste saamiseks (pöördumise peab adresseerima ka subjektile²⁶).

Kui FI saab andmeid kolmandatest allikatest ja sellised andmed ei ole FI-le esitatud subjekti või isiku poolt, siis palub FI subjekti või isiku selgitust vastava teabe kohta.

FI hindab kogutud andmete põhjal isiku teadmisi (haridus, töökogemus), tema reputatsiooni (nii avalikku kui ka FI jaoks) ning tegevuspiirangute olemasolu. Teisalt võtab FI arvesse subjekti tegevusala ning subjekti iseloomustavad asjaolud (ettevõtja suurus, tegevusvaldkondade keerukus jne), samuti konkreetse ametikoha vastutusala ning tööülesanded. Nimetatud asjaolud kogumis peavad aitama FI-l/FI juhatusel jõuda kaalutletud veendumusele, kas isik on sobiv või mitte subjekti juhi ametikohale.

Kui FI/FI juhatus on jõudnud veendumusele isiku sobivusnõuetele (mitte-)vastavuse osas, antakse sellest subjektile viivitamatult teada. Olenevalt subjekti tegevust reguleerivast õigusaktist väljendab FI enda seisukohta kas subjekti teavitamisega või ettekirjutuse tegemisega.

KindITS, VPTS, KAS ja IFS alusel, kui isik on FI hinnangul sobiv juhi ametikohale, teavitab FI viivitamatult subjekti enda seisukohast.

KAS ja KTS alusel, kui isik ei ole FI hinnangul sobiv juhi ametikohale, teavitab FI viivitamatult subjekti enda seisukohast. FI seisukoht on põhjendatud ning subjektile tehakse ettepanek isikut juhiks mitte valida.

Kui FI või FI juhatus asub seisukohale, et isik on sobiv juhi ametikohale, siis teavitatakse sellest viivitamatult ka subjekti, nii eelneva kui ka järgneva teavitamiskohustuse puhul. Seadus ei nõua otseselt, et FI peaks enda heakskiitvast seisukohast subjektile teada andma. Lähtudes hea halduse põhimõtetest on siiski mõistlik vastava teate tegemine, kasvõi telefoni teel. Seda eriti eelneva teavitamiskohustuse korral, kui FI-l on kuni vastava koosoleku toimumiseni aega anda subjektile teada isiku mittesobivusest ning subjekt tegutseb seni teadmatuses.

Kui FI juhatus asub eelneva teavitamiskohustuse alusel läbiviidud menetluses seisukohale, et isik ei ole sobiv juhi ametikohale, siis antakse sellest viivitamatult subjektile teada. Kuna teavitamine toimub 15 või 10 päeva enne koosoleku toimumist, siis peab menetlus toimuma kiiresti, et FI saaks võimalusel edastada enda seisukoha enne koosoleku toimumist. Nimetatud tähtaja sisse peab mahtuma andmete sisuline hindamine, vajadusel täiendavate andmete küsimine ning ka FI-poolsete kahtluste/esialgsete vastuväidete tutvustamine subjektile või isikule ning FI juhatuse poolt seisukoha võtmine.

²⁶ Eesmärgiga tagada subjekti teadlikkus menetluse käigust ning vähendada võimalust, et isik ei saa kirja kätte (aadress vale või ei ela seal vm).

FI juhatus vormistab enda seisukoha otsusena. Subjekti tähelepanu tuleb juhtida ka asjaolule, et FI ettepaneku tagasilükkamine ning isiku valimine juhiks võib olla aluseks FI ettekirjutusele juhi tagasikutsumiseks. Seega on subjekt/vastaval juhtorganil pärast kirja saamist võimalus ise hinnata antud konkreetse isiku sobivust ja ka võimaliku uue kandidaadi sobivust, samuti arvestada riskidega, mis võivad kaasneda juhi vahetamise või mittevahetamisega.

Lähtudes kogutud andmete iseloomust võib FI asuda ka seisukohale, et vaatamata mittesobivuse aluste olemasolule on isiku valimine juhiks mõistlik, kuid seejuures teostab FI teatud ajavahemiku jooksul (nt 6 kuud) kõrgendatud järelevalvet konkreetse juhi suhtes.²⁷ Antud lahendus on eelkõige mõistlik olukorras, kus FI-l puudub võimalus reaalselt hinnata isiku sobivust, kuid samas puudub ka otsene alus öelda, et isik ei saaks juhi kohal hakkama.

VPTS ja IFS kohaselt, kui teavitamiskohustuse alusel esitatud teabe põhjal selgub, et juht ei vasta seaduses sätestatud nõuetele, teeb FI ettekirjutuse juhi tagasikutsumiseks.

Juhi tagasikutsumise menetlust alustatakse järgneva teavitamiskohustuse puhul, kui FI asub seisukohale, et juhiks valitud isik ei vasta kehtestatud sobivusnõuetele.

Enne ettekirjutuse tegemist teavitab FI kirjalikult subjekti juhi sobivuse kohta antud hinnangust ning teeb ettepaneku juht tagasi kutsuda või esitada täiendavaid andmeid, mis lükkavad ümber või muudavad FI poolt antud hinnanguid. Selliselt annab FI subjektile võimaluse olla ära kuulatud ning esitada vastuväiteid.

FI kontrollib igapäevase järelevalve käigus andmeid, mis oluliselt võivad mõjutada juhi vastavust kehtestatud sobivusnõuetele. Sellised andmed võivad ühelt poolt puudutada juhi või subjekti poolt teavitamiskohustuse alusel esitatud teavet, kuid teiselt poolt võivad olla seotud juhi käitumisega tema tööülesannete täitmisel või ka väljaspool subjektiga seotud tegevust. Esimesel juhul räägime andmetest, mis puudutavad kõiki esitatud andmeid, mis on esitatud sobivusnõuete kohta. Teisel juhul räägime peamiselt juhi reputatsiooni ja tegevuspiirangutega seotud andmetest.

FI ei teosta järelevalvet juhi üle ainult teavitamiskohustuse raames või näiteks tegevusloa menetluse raames. Juhi vastavust sobivusnõuetele hinnatakse jätkuvalt FI-le konkreetse juhi kohta teatavaks saanud andmete põhjal. See, kuidas vastavad andmed FI-ni võivad jõuda, võib olla erinev, näiteks:

- juhi kohta esitatud andmete uuendamisel subjekti poolt;
- järelevalvelise suhtlemise käigus (sh kohapealne kontroll, järelevalveliste küsimuste lahendamine) saadud teave juhi kohta või hinnang juhi käitumise kohta;
- järelevalvemenetluses konkreetse juhi suhtes;
- välisriigi järelevalveasutuselt saadud teave;
- teistelt ametiasutustelt saadud teave;

²⁷ Nimetatud lahendust ei ole õigusaktides ettenähtud ning see oleks FI initsiatiiv paindliku ja subjektiõbraliku järelevalve teostamisel.

- ajakirjanduse vahendusel;
- muul viisil.

Käesoleval hetkel puudub seadusandluses nõue, mille kohaselt peaks subjekt või juht teavitama FI-d asjaoludest, mis võivad mõjutada isiku sobivust juhi ametikohale (nt kriminaalkaristuse määramine, tsiviilkohtulahend vms). Erandiks on siinkohal IFS, mille alusel peab FI-d teavitama tegevusloa andmise aluseks olnud andmete või asjaolude muutumisest; samuti VPTS, KAS, IFS ja KindlITS alusel investeerimisühingu välisriigis asuva filiaali või tütarettevõtja, lepinguriigi krediidasutuse või fondivalitseja Eesti filiaali, kolmanda riigi kindlustusandja ja kindlustusvahendaja Eesti filiaali, Eesti krediidasutuse lepinguriigis asuva filiaali, Eesti krediidasutuse kolmandas riigis asuva tütarettevõtja ja filiaali, kindlustusandja ja kindlustusvahendaja kolmandas riigis või lepinguriigis asuva filiaali juhi andmete muutumisest.²⁸

Järelevalve subjekt peab FI-d viivitamatult teavitama, kui FI-le juhi kohta esitatud andmetes on pärast nende esitamist, toimunud muutusi või esitatud andmed on olnud valed, eksitavad või mittetäielikud. Samuti tuleb vastav täiendatud teave esitada koheselt FI-le.

Sellist käitumist tuleb subjekti poolt pidada mõistlikuks ning vastastikkust usaldusväärset menetlust edendavaks. Tagamaks subjekti ja juhi teadlikkuse ka edasisest teavitamiskohustusest, peab FI pärast teavitamiskohustuse alusel läbiviidud menetlust saadetas kirjas teavitama neid FI eeldusest, et subjekt või juht teavitab koheselt FI-d sobivuse hindamise aluseks olnud asjaolude muutumisest.

Kui subjekt või juht annab pärast menetlust teada täiendavaid andmeid, mis on varasemalt jäänud esitamata või mis erinevad varasemalt esitatud andmetest (eksituse või ebaõigsuse tõttu), siis võib FI paluda subjektilt või juhilt selgitust, miks puudulikud/eksitavad/ebaõiged andmed esitati. Põhjuse küsimine on põhjendatud eelkõige juhul, kui andmete mitteesitamine või valeandmete esitamine oli eeldatavalt tahtlik ning võib seeläbi iseloomustada subjekti või juhti kui ebausaldusväärset isikut. Kui selgub, et on esitatud puudulikke, ebaõiged või eksitavaid andmeid, siis tuleb kaaluda FI-l ka väärteomenetluse alustamist.

FI-l on õigus nõuda ettekirjutusega juhi tagasikutsumist oma ametikohalt. Ettekirjutuse alused on sätestatud seadusega.

Tagasikutsumise menetlus eeldab ennekõike, et isik on juba valitud juhiks.

²⁸ Õiguslikult võib tõlgendada sellist kohustust mitmeti. Ühest küljest võib asuda seisukohale, et andmete edastamise kohustust ei ole hiljem (pärast tegevusloa saamist) valitud juhi suhtes, kuna selle isikuga seotud andmed ei olnud tegevusloa andmise aluseks. Teise tõlgenduse kohaselt tuleb vaadata tegevusloa andmise asjaolusid laiemalt ning käsitleda hiljem valitud juhte samuti tegevusloa aluseks olevate asjaoludena ning seega ka nendega seotud muudatustest FI-d teavitada. Viimane tõlgendus on loomulikult järelevalve seisukohast tõhusam. Samas, seni kuni FI ei ole laiemat tõlgendust tutvustanud juhendi või märgukirja kaudu järelevalve subjektidele, otsustavad subjektid ise, millises ulatuses ja kelle kohta nad esitavad andmeid pärast tegevusloa saamist valitud juhtide kohta.

Ettekirjutuse õiguslikud alused on sätestatud ainult juhatuse ja nõukogu liikme suhtes. Siiski tuleks ka eriteadmistega isiku, kindlustusvahendaja juhi²⁹ tagasikutsumise korral lähtuda all-loetletud alustest ning kohandada neid vastavalt. Erinevad seadused sätestavad alljärgnevat juhi tagasikutsumise alused:

- juht ei vasta seaduses sätestatud nõuetele;
- juht on rikkunud seaduse või muu tema ametialase tegevusega seotud õigusaktide nõudeid (IFS-s, KindlITS-s);
- juhi valimiseks või määramiseks on esitatud eksitavaid, puudulikke või valeandmeid või –dokumente;
- juhi tegevus juhtimisel on näidanud, et ta ei ole suuteline korraldama juhtimist selliselt, et subjekti, investorite, klientide ja võlausaldajate huvid oleksid piisavalt kaitstud.

FI võib ettekirjutusega nõuda juhi tagasikutsumist, kui ta FI arvamuse kohaselt ei vasta subjekti juhile kehtestatud nõuetele. Juht ei vasta seaduses sätestatud nõuetele, kui tema tegevus või tegevusetus muudab tema ärisidemed läbipaistmatuks või kahjustab tema reputatsiooni või ta asub töökohale, mis välistab tema töötamise subjekti juhina. Samuti võib isiku mittevastavus ilmneda, kui tema poolt esitatud andmed hariduse või töökogemuse kohta ei vasta tõele või on varasemalt olnud puudulikud.

IFS ja VPTS alusel toimuva järgneva teavituskohustuse menetluse puhul kuulub antud koosseisu alla ka puudused isiku haridus- ja töökogemuse osas.

Isiku õigusvastane käitumine kui juhi tagasikutsumise alus on sätestatud IFS-is ja KindlITS-is ning selle täpne sõnastus on järgmine: juht on rikkunud IFS-i või muude tema ametialase tegevusega seotud õigusaktide nõudeid. Ebaselge on, millise faktilise käitumise puhul juht ei vasta seaduse nõuetele, millisel juhul on ta rikkunud nõudeid ning millisel juhul ei ole ta käitunud sellise ettenägelikkuse ja hoolsusega, mis on klientide ja investorite parimates huvides. Loetletud faktilised koosseisud on osaliselt kattuvad, mistõttu peab FI igal üksikjuhtumil eraldi hindama, millise koosseisu alla konkreetne käitumine kuulub.

FI võib ettekirjutusega nõuda juhi tagasikutsumist ka siis, kui teavitamiskohustuse täitmise käigus on FI-le esitatud eksitavaid, puudulikke või valesid andmeid või dokumente. Erinevad seadused nimetavad veel mõisteid 'mittetäielikke' (VPTS), 'võltsitud' (KAS), 'tegelikusele mittevastavaid' (KindlITS, KAS). Olenemata sõnalisest väljendusest on tagasikutsumise aluseks juhtum, kus subjekt või juht on tahtlikult või ettevaatamatuse tõttu esitanud FI-le selliseid andmeid, mis on moonutanud FI ja teatud juhtudel ka FI juhatuse veendumust isiku sobivuse suhtes.

Tagasikutsumise ettekirjutuse tegemisel nimetatud alusel peab FI arvestama kahte asjaolu:

- andmete iseloom;
- isiku käitumine andmete esitamisel.

²⁹ Kindlustusvahendaja juhi tagasikutsumise õigus on FI-le antud, kuid aluseid ei ole seaduses sätestatud.

Esiteks, olenevalt esitatud või esitamata andmete iseloomust, peab FI hindama, kas õiged või täiendatud andmed on sellised, et nende alusel esitamisel oleks FI teinud subjekti organile ettepaneku isiku juhiks mittevalimise kohta. Kui uued andmed oleksid olnud isiku sobimatuks tunnistamise aluseks, siis peab FI hindama ka seda, milline on uute andmete tähendus hindamise hetkel.³⁰ Teiseks peab FI andma hinnangu subjekti või juhi käitumisele, kes on eksitavaid, puudulikke või valeandmeid FI-le esitanud. Seejuures võib tõusetuda küsimus kas konkreetse juhi, keda see teave puudutab, või mõne teise, sama subjekti, juhi käitumine on olnud sobiv. Sellisel juhul on tagasikutsumise ettekirjutuse aluseks juba juhi tegevuse mittesobivus.

IFS, VPTS, KindlITS ja KAS on subjekti juhid ning töötajad kohustatud tegutsema nende puhul eeldatava ettenägelikkuse ja hoolsusega/pädevusega/kompetentsusega ning vastavalt nende ametikohale esitatavatele nõuetele, lähtudes klientide ja investorite parimatest huvidest. Hoolimata otsuste seadussätete puudumisest laienevad samad põhimõtted ka EVKS-is loetletud subjektide juhile ja töötajale.

Juhi tagasikutsumise sätted puudutavad juhatuse ja nõukogu liiget, kuid ka fondijuhti. Tagasikutsumine toimub FI ettekirjutusega järelevalve subjektile. Ettekirjutust tagasikutsumiseks ei saa teha isikute suhtes, keda ei ole subjekti kohta käivas seaduses ettekirjutuse alusena eraldi märgitud.³¹

Tagasi ei saa kutsuda kindlustusmaakleri, kindlustusagendi ja Eesti väärtpaberite keskregistripidaja juhti, sest KindlITS ja EVKS ei näe ette nimetatud isiku tagasikutsumise menetlust.³² Kui siiski ilmnevad antud subjektide juhi mittesobivust kinnitavad asjaolud, teeb FI kirjalikult subjekti vastavale juhtorganile ettepaneku juht tagasi kutsuda (viidates seejuures võimalusele, et juhi mittesobivus võib olla tegevusloa kehtetuks tunnistamise või kindlustusvahendajate nimekirjas kustutamise aluseks).

Ettekirjutuse sisu ei ole seejuures suunatud subjektile üldiselt, vaid vastavale juhtorganile, kes juhi valib või määrab:

- eriteadmistega isiku tagasikutsumisel juhatusele;
- juhatuse liikme tagasikutsumisel nõukogule;
- nõukogu liikme tagasikutsumisel aktsionäride üldkoosolekule.

³⁰ Nt võib karistus, mida teavitamiskohustuse täitmisel varjati, olla sellesisulise teabe avalikuks tulekul olla karistusregistrist kustutatud/aegunud (välisriigis) vmt.

³¹ Siinkohal tuleb aga juhtida tähelepanu KAS, VPTS ja IFS sätetele, mis annavad FI-le õiguse ettekirjutusega esitada muid nõudmisi vastava seaduse täitmiseks. Näiliselt mahub sellise volituse alla ka ettekirjutus olulise osaluse omaniku juhi tagasikutsumiseks. Samas tõusetub küsimus sellest, kas FI saab teha ettekirjutuse isikule, kes ei ole FI järelevalvesubjekt. Probleemi ei ole subjekti teiste töötajatega (nt siseaudiitorid, kelle suhtes on ka esitatud sobivusnõuded), kuna sellisel juhul tehakse ettekirjutus subjektile.

³² Tulenevalt VPTS-ist võib FI ettekirjutusega teha ettepaneku väärtpaberituru kutselise osalise tagasikutsumiseks ning EVK on antud hetkel arveldussüsteemi korraldajana väärtpaberituru kutseline osaline. Sellegipoolest ei saa asuda seisukohale, et VPTS alusel saaks kutsuda tagasi väärtpaberite keskregistripidaja juhte. VPTS sätete alusel saab kutsuda tagasi EVK juhte ainult kui arveldussüsteemi korraldaja juhte ning VPTS-is sätestatud sobivusnõuetele mittevastavuse tõttu.

Eelpool öeldust nähtub, et järelevalve subjektidel, juhiks valitaval isikul, aga ka subjekti teatud juhtorganitel lasuvad juhi sobivusnõuete hindamise menetlusega teatud seadusest või FI ettekirjutusest tulenevad õigused ja kohustused. Kui õiguste realiseerimine on isiku enda vaba otsustuse küsimus ja sellele vastab üldjuhul FI kohustus teatud viisil käituda, siis isikul lasuvate kohustustega on vastupidi: isik on kohustatud teatud viisil käituma ja FI-l on õigus eeldada või nõuda, et isik selliselt käituks. Kuid selleks, et tagada kohustuste nõuetekohane täitmine, peavad eksisteerima ka motiveerivad või sundivad vahendid. FI-poolne kohustuste täitmine on tagatud internse ja eksternse kontrolliga³³ ning riigivastutuse põhimõtetega. Juhi sobivusnõuete regulatsiooni subjekti poolt kohustuste täitmine peab aga samuti olema tagatud.

Esiteks, sellised tagamisvahendid peavad olema kehtestatud seadusega. Teiseks, tagamisvahendid peavad olema haldusõiguse seisukohalt proportsionaalsed seatud eesmärgi suhtes. Seega peavad juhi sobivusnõuete regulatsiooni toetama sellised meetmed, mis isikut/subjekti proportsionaalselt koormates tagavad subjekti kindla ja usaldusväärse juhtimise. Samuti tuleb tagada efektiivse järelevalve toimimise võimalus ehk teiste sõnadega – subjekti või tema juhi käitumine ei tohi takistada efektiivset järelevalvet juhi sobivuse üle.

Õigusaktides puudub ühtne süsteem sobivusnõuetele mittevastavuse või sobivusnõuetega seotud kohustuste rikkumiste käsitlemiseks/sanktsioneerimiseks. Eristada võib kahte gruppi koos alltoodud tagajärgedega:

- a) isiku mittevastavus kehtestatud nõuetele;
 - juhi tagasikutsumine – juhul, kui sellele on eelnenud FI teade subjektile, kus täiendavalt sobivusnõuete põhimõtete selgitamisele on tehtud ettepanek isik tagasi kutsuda ning seda ettepanekut ei ole mõistliku tähtaja jooksul järgitud;
 - juhtorgani kokkukutsumine ning päevakorrapunkti määramine – juhul, kui on tehtud ettekirjutus ja seda ei ole täidetud;
 - juhi tagasikutsumine kohtu kaudu – juhul, kui subjekt ei täida FI ettekirjutust (ainult IFS alusel);
 - väärteomenetlus ning rahatrahv – juhul, kui juhtorgan põhjendamatult keeldub isikut tagasikutsumast või vastavat punkti koosolekul arutamast;
 - subjekti tegevusloa kehtetuks tunnistamine – juhul, kui kõik varasemad meetmed on kasutatud ning asjaolud on sellise kaaluga, mis annavad alust tegevusloa kehtetuks tunnistamist kaaluda;
- b) sobivusnõuetega seotud kohustuste rikkumine;
 - väärteomenetlus ning rahatrahv – juhul, kui subjekt ei ole täitnud seadusest tulenevat teabe esitamise kohustust või ei ole esitanud FI poolt küsitud täiendavaid andmeid;
 - juhi tagasikutsumine – juhul, kui andmete mitteesitamine või valeandmete esitamine on korduv;

³³ FI puhul seisneb internne kontroll eelkõige enesekontrollis. Eksterne kontroll seisneb FI puhul kohtulikus kontrollis, mis võib lõppplahendina seisneda nt haldusakti tühistamises, teatud haldustoimingute teostamisele või haldusakti andmisele sundimises vms.

- subjekti tegevusloa kehtetuks tunnistamine – juhul, kui subjekt jätkab ebaõigete või puudulike andmete esitamist ning selline käitumine on sellise kaaluga või esineb muid asjaolusid, mis annavad alust tegevusloa kehtetuks tunnistamiseks.

Esimese grupi puhul räägime juhtumitest, mille puhul juhiks valitud isik ei vasta seaduses sätestatud tingimustele (eelkõige tema reputatsiooni ja tegevusega seotud asjaolud) ning seetõttu tekib vajadus kutsuda isik juhi ametikohalt tagasi. Teise grupi moodustavad teod, mille puhul järelevalve subjekti või juhi õigusaktidele mittevastava käitumise tagajärjel ei ole täidetud seadusest tulenevat kohustust (eelkõige teavitamiskohustust).

Alljärgnevalt käsitletavat meetmed eeldavad, et on selgunud isiku mittesobivus juhi ametikohale või andmete mitteesitamine ning FI on juba astunud samme (märgukiri subjektile koos vastava ettepanekuga, tagasikutsumise ettekirjutus) subjekti/isiku suunamiseks, kuid subjekt/isik ei ole astunud oodatud vastusamme.

KAS, KindlITS (kindlustusandja ja – vahendaja), VPTS (kutseline osaline) ja IFS (fondivalitseja, aktsiaseltsina asutatud fond) alusel on FI-l õigus ettekirjutusega kutsuda kokku subjekti juhatuse koosolek, nõukogu koosolek või aktsionäride üldkoosolek. Samuti võib FI ettekirjutusega nõuda vajaliku küsimuse koosoleku päevakorda võtmist.

FI kutsub juhtorgani kokku, kui FI on teinud subjektile ettekirjutuse või saatnud kirja, mille sisuks on ettepanek kutsuda juht tagasi ning:

- juhatuse ei kutsu nõukogu kokku või ei edasta vastavat teavet nõukogule;
- nõukogu ei aruta ega otsusta FI tagasikutsumise ettekirjutuses või kirjas esitatud ettepanekut;
- nõukogu ei kutsu üldkoosolekut kokku või ei pane FI poolt soovitud punkti päevakorda;
- üldkoosolek ei aruta ega otsusta FI tagasikutsumise ettekirjutuses või kirjas esitatud ettepanekut.

Sobivusnõuetega seoses subjektile tehtava ettekirjutuse sisuks on täiendavalt koosoleku kokkukutsumisele ettepanek võtta päevakorda juhi tagasikutsumise küsimus. Seega on ettekirjutus suunatud eelkõige nõukogule või aktsionäride üldkoosolekule, kelle pädevuses on vastavalt juhatuse ja nõukogu liikmete tagasikutsumine ja valimine.

KAS, IFS, KindlITS ja VPTS alusel on FI-l õigus saata koosolekule oma esindaja, kellel on õigus teha ettepanekuid ja märkusi ning nõuda nende kandmist protokollis. FI esindaja peamiseks eesmärgiks on jälgida, et koosolek arutaks FI poolt ettepanekud küsimust ning vajadusel juhtida tähelepanu seaduses sätestatud nõuetele (nt ettekirjutuse täitmise osas või juhile kehtestatud nõuete osas vms).

IFS ja KindlITS alusel tehakse ettekirjutus teatavaks hiljemalt koosoleku toimumise päevale eelneval tööpäeval.³⁴

³⁴ Ebaselge on asjaolu, kellele tehakse ettekirjutus teatavaks koosolekule eelneval päeval. Tuleb eeldada, et teatavaks tehakse ettekirjutuse olemasolu ning see tehakse teatavaks selle organi liikmetele, mis kokku

IFS alusel, kui fondivalitseja juhtorgan jätab FI ettekirjutuse täitmata, võib FI nõuda fondivalitseja juhi tagasikutsumist kohtu kaudu.

Kohtu poole pöördumise eelduseks on FI poolt juhi tagasikutsumise ettekirjutuse tegemine ning selle mittetäitmine FI poolt määratud tähtaja jooksul. Antud meede on alternatiiv teistes õigusaktides ja IFS-is kehtestatud FI võimalusele kutsuda ettekirjutusega kokku subjekti juhtimisorgan ning teha ettepanek arutada koosolekul juhi tagasikutsumise küsimust. Juhi tagasikutsumine kohtu kaudu on selgelt tõhusam meede, nii ajaliselt (puudub vajadus juhtorgani kokkukutsumiseks) kui ka sisuliselt (tagasikutsumine ei sõltu juhtorgani tahtest, vaid allub objektiivsele kohtulikule hinnangule).

FI avaldus esitatakse kohtule TsMS sätestatud korras, hagita asjana (TsMS § 1 lõige 3 ja § 247 lõige 2).

IFS, VPTS, KAS ja KindITS alusel võib FI karistada rahatrahviga subjekti või tema juhti või töötajat, kui ta ei ole FI-le esitanud kohustuslikku dokumenti, selgitust või teavet.

Rahatrahvi suuruseks on füüsilise isiku puhul kuni 300 trahviühikut³⁵ ning juriidilise isiku puhul kuni 50 000 krooni.

Antud väärtegu vastab otseselt subjekti alljärgnevatele kohustusele:

- teavitada FI-d juhi valimise kavatsusest või juhi valimisest ja esitada õigusaktides nõutud dokumendid;
- esitada FI-le täiendavalt juhi sobivusnõuete kohta küsitud teavet.

01. septembril 2002.a jõustunud KAS-i muudatustega täpsustati füüsilise isiku vastutust kohustusliku informatsiooni või dokumendi esitamata jätmise eest. KAS-i § 134² kohaselt karistati füüsilist isikut kohustusliku informatsiooni, aruande, selgituse või muude kohustuslike andmete või dokumentide FI-le esitamata jätmise, esitamisest keeldumise või mitteõigeaegse esitamise eest rahatrahviga. Sanktsiooni rakendamise eelduseks ei olnud enam asjaolu, et füüsiline isik pidi tegutsema juriidilise isiku nimel või huvides.

Samas tuleb märkida, et füüsilise isiku vastutust kohustusliku informatsiooni ja andmete FI-le esitamata jätmist eraldi reguleeriv väärteo koosseis kehtis vaid kuni KAS-i muutamiseni 01.jaanuaril 2005.a. Alates 01. jaanuarist 2005.a sätestati KrAS-i §-s 1348 vastutus kohustusliku informatsiooni ja andmete Finantsinspeksioonile esitamata jätmise eest vaid juriidilisele isikule.

kutsutakse (nõukogu liikmed, aktsionärid). Aktsionäride koosoleku kokkukutsumine peab toimuma siiski tunduvalt varem kui päev enne koosoleku toimumist; see kas kokkukutsumisel teavitatakse isikuid ettekirjutuse olemasolust või mitte, on kokkukutsuja otsustada. Õigeks ei saa pidada tõlgendust, et FI teeb ettekirjutuse tervikuna teatavaks alles koosolekule eelneval päeval.

³⁵ See on 300 x 60 krooni ehk 18 000 krooni.

IFS ja KindITS alusel võib FI karistada rahatrahviga juhti tema poolt seaduses sätestatud kohustuste rikkumise eest, sealhulgas investorite ja klientide huvide piisava kaitseta jätmise eest.

Rahatrahvi suuruseks on kuni 300 trahviühikut.

Selline piiritlemata ja praktiliselt ammendamatu süüteo koosseis, mis võimaldab sanktsioneerida kõiki seaduse ja selle alamaktidega sätestatud tegevusi võib rikuda Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikast arvestades inimõigusi.

01.jaanuaril 2005.a jõustunud muudatuste tulemusel sätestati uus väärteo koosseis KAS §-s 134¹² - krediitiasutuse juhi kohustuste rikkumine, mis näeb ette vastutuse krediitiasutuse juhi poolt krediitiasutuse seaduses sätestatud kohustuste rikkumise eest, millega kaasnes krediitiasutuse klientide huvide piisava kaitseta jätmine või selle oht.

Seega võimaldab 01.jaanuaril 2005.a jõustatud KAS § 134¹² kujul kohaldada vastutust vaid tingimusel kui füüsilisest isikust krediitiasutuse juhi kohustusliku informatsiooni ja andmete FI-le esitama jätmise eest, kui sellise tegevusega kaasnes krediitiasutuse klientide huvide piisava kaitseta jätmine või selle oht.

VPTS (investeeringusühing, reguleeritud turu korraldaja, väärtpaberite arveldussüsteemi korraldaja), KindITS (kindlustusandja), IFS ja KAS alusel võib FI subjekti tegevusloa kehtetuks tunnistada, kui FI hinnangul subjekti juht või siseaudiitor ei vasta seaduses sätestatud nõuetele.

IFS, VPTS ja IFS alusel võib FI tegevusloa kehtetuks tunnistada, kui subjekt ei ole täies ulatuses või tähtaegselt täitnud FI poolt tehtud ettekirjutust. KAS-is on juba juhi seaduses kehtestatud nõuetele mittevastavuse alus seotud FI poolt eelnevalt tehtud ettekirjutuse mittetäitmisega.

KindITS (kindlustusandja), KAS, VPTS ja IFS alusel võib FI tegevusloa kehtetuks tunnistada, kui subjekt avaldab juhtorgani liikme kohta oluliselt ebaõigeid või eksitavaid andmeid.

Antud punkti alla kuuluvad ka välisriigi subjekti filiaali ja Eesti subjekti välisriigis asuva filiaali lubade kehtetuks tunnistamised.

Tegevusloa kehtetuks tunnistamise instituut on sobivusnõuete kontseptsioonis kõige rangem ja isikut kõige enam koormavam abinõu. Tegevusloa kehtetusega võetakse isikult võimalus tegutseda konkreetsel tegevusalal. Üldjuhul on antud abinõu kasutamise eeltingimuseks, et kõik eelnevad ja isikut vähem koormavad abinõud on kasutatud. Sobivusnõuete hindamisega seoses tähendab see alljärgnevat:

- FI on teinud kõik selleks, et kõrvaldada subjekti- või juhupoolne rikkumine, sealhulgas juhtinud subjekti ja juhi tähelepanu isiku/juhi seadusele mittevastavusele ning palunud võtta kasutusele kõik meetmed sellise olukorra kõrvaldamiseks (nt leida uus kandidaat);

- subjekt või subjekti juhtorgan ei arvesta FI märkusi ega ettekirjutusi, juht jätkab hoolimata FI märkustest osalemist subjekti juhtimise ja tegevuse mõjutamisel; ning
- subjekti juhtimine on selliselt korraldatud, et subjekti juhtimine ja tegevus on juhi mittesobivusest tulenevalt oluliselt häiritud ning isiku jätkamine juhina võib tõenäoliselt kahjustada subjekti usaldusväarsust ja stabiilsust ning investorite või klientide huve. (nt ainult 1 või 2 juhatuse liiget, kes on või kes käituvad mittesobivalt).

Praktikas tähendab see, et juht, vaatamata enda ilmselgele mittesobivusele, millele on viidanud korduvalt ka FI, jätkab subjekti juhtimist ning subjekt läbi juhtorganite ei võta ette samme, et olukorda parandada. Kuigi seda ei ole öeldud kõikides subjekte puudutavates õigusaktides peaks tegevusloa kehtetuks tunnistamise kaalumisele eelnema kindlasti FI ettekirjutus ning muul viisil aktiivne suhtlemine subjekti erinevate juhtorgani liikmete ja/või olulist osalust omavate aktsionäridega. FI peab põhjalikult ja arusaadavalt selgitama enda ettepanekute põhjuseid ja eesmärgi, samuti sobivusnõuete aluseks olevaid põhimõtteid.

Võib eeldada, et tegevusloa kehtetuks tunnistamine ainult sobivusnõuetele mittevastavuse või sobivusnõuete kohta valeandmete esitamise alusel, on praktikas suhteliselt harv, ning senini ei ole seda ka ette tulnud. Samas võib tegevusloa kehtetuks tunnistamine antud alustel tõusetuda koos teiste tegevusloa kehtetuks tunnistamise aluste esinemisega.

FI kustutab kindlustusmaakleri või kindlustusagendi kindlustusvahendajate nimekirjast, kui kindlustusmaakler, kindlustusagent, kindlustusagentuuri juhatuse liige ja äriühingust kindlustusmaakleri juhatuse liige ei vasta seaduses või selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud nõuetele.

Õigusaktides järelevalve subjektidele kehtestatud nõuded juhtide määramise, tegevuse ja vabastamisega seotud tegevusele (sealhulgas huvide konfliktide vältimisele) on üldised ja lakoonilised seades järelevalve subjektile kohustuse kehtestada vastavat tegevust reguleerivad sise-eeskirjad ja protseduurireeglid (edaspidi ühiselt nimetatud kui “nõuded huvide konfliktide reguleerimisel”). VPTS, KAS, IFS, KindITS ega EVKS ei sisusta täpsemalt nimetatud nõuete ulatust ja sisu. Täiendavalt näevad õigusaktid ette mitmeid käitumisjuhiseid järelevalve subjektile (nt teavitamiskohustus sise-reeglite muudatustest) ja FI-le (nt ettekirjutuse tegemise sise-eeskirjade ja protseduurireeglite muutmiseks), mille eesmärgiks on tagada esmane ja samuti jätkuv järelevalve nõuete huvide konfliktide reguleerimisel täitmise üle.

Järelevalve subjektile esitatud nõuete huvide konfliktide reguleerimisel üldiseks sisuks on järelevalve subjektidel oma tegevusele vastavate, piisavate, igakülsete ja täidetavate sise-reeglite olemasolu. Nimetatud sise-reeglid peavad looma FI-le ja järelevalve subjektile veendumuse, et järelevalve subjekt toimimisel on arvestatud ning vajadusel välistatud järelevalve subjekti juhi toimimine omakasu silmas pidades e. huvide konflikti kasutamine isikliku kasu saamise otstarbel.

Arvestades järelevalve subjektide poolt avaliku usalduse kasutamist oma ärieesmärkide saavutamiseks peavad sise-reeglid arvestama mõistlikult vajadust järelevalve subjektis kollegiaalse otsustamise järgi igapäevaste majandusotsuste tegemiseks ning piisava kontrollimehhanismi vajadust selliste otsustuste õiguspärasuse ja majandusliku õigustatuse hindamiseks. Sellele lisandub vajadus saada ülevaade järelevalve subjektide juhtide majanduslikest huvidest ja huvide konfliktidest. Nimetatud ülevaade annab järelevalve subjektile võimaluse hinnata juhtide otsuste põhjendatust ning arvestada võimalikke juhtide huvide konflikte oma äritegevuses.

Seega peab FI järelevalve esmalt tagama, et subjekti juhtimine toimib ja on korraldatud sobivalt ning kõiki riske arvestavalt ja seeläbi on tagatud ka subjekti hea ühingujuhtimine ning usaldusväärne käitumine.

Nimetatud eesmärkide saavutamiseks on seadusandja näinud üldjoontes ette esmase järelevalve (teavitamiskohustuse sise-reeglite ja protseduuride muutustest) ja jätkuva järelevalve (kohapealne kontroll).

Kirjeldatud eesmärkidest peab lähtuma FI oma järelevalvemenetluse käigus ja eesmärgi saavutamine peab olema läbivaks jooneks nii esimeses kui jätkuvas menetluses. Ei ole välistatud võimalus, et menetlus laieneb teisteks menetlusteks³⁶ (nn ülekasvamine muudeks menetlusteks (nt väärteo- või kriminaalmenetlus), milleks vastavalt vajadusele tuleb FI-l alustatakse eraldiseisvat menetlust).

Erinevad seadused nimetavad nõuetena huvide konflikti reguleerimisel sise-eeskirju, mis peavad kindlustama järelevalve subjekti juhtide tegevuse vastavuse õigusaktidele (KAS, EAS, KindlITS, VPTS, IFS) ja kohustust vältida tehinguid, milles järelevalve subjekti huvid on vastuolus kliendi huvidega (VPTS, IFS).

Krediidiasutused:

KAS § 63 lg 1 Krediidiasutuses peavad olema kehtestatud juhtide ja töötajate tegevust reguleerivad sise-eeskirjad ja protseduurireeglid. Sise-eeskirjad ja protseduurireeglid peavad kindlustama krediidiasutuse tegevust reguleerivate õigusaktide ja krediidiasutuse juhtimisorganite otsuste täitmise.

KAS § 63 lg 2 p. 1 Krediidiasutuse sise-eeskirjad ja protseduurireeglid peavad muuhulgas kindlaks määrama:

1) krediidiasutuse huvide ja krediidiasutuse juhtide ning töötajate isiklike majanduslike huvide konfliktide vältimise korra; ...

Kindlustusandja

³⁶ Nt siseteabe kasutamisega seotud menetlus, ärisidemed olulise osaluse omanikuga, tegevusloa kehtetuks tunnistamise menetlus jne.

KindlITS § 84 lg 1 Kindlustusandja kehtestab juhtide ja töötajate tegevust reguleerivad sise-eeskirjad, mis peavad kindlustama kindlustusandja ning selle juhtide ja töötajate tegevuse vastavuse õigusaktidele ja kindlustusandja juhtorganite otsustele

KindlITS § 84 lg 2 p 2 Sise-eeskirjadega määratakse muu hulgas:

2) kindlustusandja huvide ning kindlustusandja juhtide ja töötajate isiklike majanduslike huvide konfliktide vältimise kord, sealhulgas huvide konfliktide vältimise kord konsolideerimisgrupi sees, kui kindlustusandja kuulub konsolideerimisgruppi; ...

E-raha asutus

EAS § 28 lg 1 E-raha asutusel peavad olema tema tegevusele vastavad ning selleks piisavad riskide kontrollimise, juhtimise ja hindamise süsteemid, mida vaadatakse üle ja ajakohastatakse regulaarselt.

EAS § 28 lg 2 Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud süsteemide rakendamiseks peab e-raha asutus kehtestama juhtide ja töötajate tegevust reguleerivad sise-eeskirjad ja protseduurireeglid, mis peavad tagama e-raha asutuse tegevust reguleerivate õigusaktide ja e-raha asutuse juhtide otsuste täitmise

Fondivalitseja

IFS § 57 lg 1 Fondivalitseja kehtestab juhtide ja töötajate tegevust reguleerivad sise-eeskirjad, mis peavad tagama fondivalitseja ning selle juhtide ja töötajate tegevuse vastavuse õigusaktidele ja fondivalitseja juhtimisorganite otsustele, samuti fondi vara investeerimise vastavalt fondi tingimustele või põhikirjale

IFS § 57 lg 2 p. 1 Sise-eeskirjadega määratakse muuhulgas:

1) fondivalitseja huvide ning fondivalitseja juhtide ja töötajate isiklike majanduslike huvide konfliktide vältimise kord, sealhulgas huvide konfliktide vältimise kord konsolideerimisgrupisiseselt, kui fondivalitseja kuulub konsolideerimisgruppi; ...

IFS § 70 lg 1 p. 3 Fondivalitseja on kohustatud:

3) vältima tehinguid, millest tulenevad fondivalitseja huvid on vastuolus tema valitseva fondi ja kliendi huvidega (huvide konflikt) ning vältimatu huvide konflikti puhul tegutsema fondi ja kliendi huvidest lähtuvalt

Investeeringisühing

VPTS § 82 lg 1 Investeeringisühingus peavad olema kehtestatud juhtide ja töötajate tegevust reguleerivad sise-eeskirjad või protseduurireeglid, mis peavad kindlustama investeeringisühingu tegevust reguleerivate õigusaktide ja investeeringisühingu juhtorganite otsuste täitmise

VPTS § 82 lg 2 p. 1 Sise-eeskirjadega määratakse muuhulgas kindlaks:

1) investeeringisühingu huvide ja juhtide ning töötajate isiklike majanduslike huvide konflikti vältimise kord

VPTS § 85 p. 3 Investeeringisühing on kohustatud:

3) mitte tegema tehinguid, millest tulenevad investeeringisühingu huvid on vastuolus tema kliendi huvidega (huvide konflikt) ning vältimatu huvide konflikti puhul tegutsema kliendi huvides; ...

Eelpool toodust tuleneb, et seadusandja kehtestatud sise-reeglite nõue on üldine, ega ava selle nõude sisu ja ulatust. Samas selline käsitus annab FI-le laialdase diskretsiooniõiguse nimetatud sise-reeglite nõude sisustamiseks.

Samas on seadusandja laiendanud järelevalve subjekti sise-reeglite nõudeid ka teistele isikutele nt. sise-reeglite nõue kuulumisel konsolideerimisgruppi. Sellist lähenemist ei saa pidada sobivaks kuna kuuludes konsolideerimisgruppi ei pruugi järelevalve subjekt olla nimetatud konsolideerimisgrupi emaettevõtja e. konsolideeritavate ettevõtjate üle kontrolli teostav isik ning sellest tingitult ei saa nimetatud nõude täitmist eeldada järelevalve subjektilt vaid üksnes järelevalve subjekti konsolideerimisgrupi emaettevõtjalt.

Eelpool mainisime, et kontroll järelevalve subjektidele esitatud nõuete huvide konfliktide reguleerimisel täitmise üle toimub üldjoontes kahes vormis esmase järelevalve (teavitamiskohustuse sise-reeglite ja protseduuride muutustest) ja jätkuva järelevalve (kohapealne kontroll).

Esmase järelevalve teostamisel, arvestades menetluse sarnasust eelpool kirjeldatud FI poolt teostatava järelevalvemenetlusega teavitamiskohustuse alusel (vt lk 7), tuleb lähtuda sarnastest põhimõtetest ja võtetest.

Jätkuva järelevalve teostamine on reguleeritud seadusandja poolt vastavat kohapealset kontrolli puudutavates sätetes järelevalve subjekti reguleerivates õigusaktides.

Omaette küsitav on FI-le väärtpaberituruseaduse § 231 lg-ga ¹ antud õigus saada telekommunikatsiooni teenuse osutajalt tasuta informatsiooni telekommunikatsioonivõrgu kasutaja kohta. Sisuliselt tähendab see sätte, hoolimata oma tuginemisest EL direktiivile nr 2003/6/EÜ, FI-le jälitustegevuse õiguse andmist, mis aga erinevalt muudest sarnastest juhtudest Eesti õiguses ei allu adekvaatsele kontrollile ega jälitusametkonna välisele järelevalvele.

V Järeldused ja ettepanekud

Üldjoontes on reeglid huvide konfliktide ja korrupsiooni vältimise kohta eraõiguslike isikute puhul seaduse tasemel piisavad.

Äriühingute juhtorganite liikmete puhul näeb seadus ette selge kohustuse seada juhitava äriühingu huvid ettepoole juhatuse või nõukogu liikme enda huvidest. Eelkõige väljendub see selgesõnalises kohustuses olla oma tegevuses lojaalne juhitava äriühingule ning vältida huvide konflikti juhitava äriühinguga. Seda kohustust täiendavad üldised esindaja kohustused, mis kehtivad nii seadusliku kui ka tehingulise esindusõiguse korral. Juhul, kui neid kohustusi rikutakse, järgneb juhtorgani liikme vastutus, mis väljendub eelkõige kahju hüvitamise nõuete esitamise võimaluse tekkimises äriühingu poolt rikkuja vastu. See, kas tekkivad kahju hüvitamise nõuded igal üksikjuhul äriühingu poolt maksmata pannakse, sõltub üksnes äriühingust endast. Nii, nagu üldiselt tsiviilõiguslike nõuete puhul, sõltub õiguste rikkumise korral õiguskaitse eelkõige kannatanu poolt nõuete maksmapanekust ning riigipoolset automaatset tegutsemist reeglina ei järgne. See ei kehti kui rikkumise näol on tegemist kuriteoga.

Töögrupp tuvastas kehtivas õiguses järgnevad puudused, mis vajaksid kõrvaldamist:

1. Kehtiv tööõigus ei taga piisavat tööandja kaitset töötajapoolse lojaalsuskohustuse rikkumise korral. Isegi kui juhtorgani liikmeks mitteolev töötaja on ebalojalse käitumisega tekitanud kahju tööandjale või tema võlausaldajatele, ei ole piisav õiguskaitse kannatanule tagatud. Selline kohustus ja kaitse vajaks ilmtingimata kiiremas korras kehtestamist. **Hetkel kehtivate ENSV Töökoodeksi vastavate sätete asemel tuleb kehtestada adekvaatsed ja turumajanduslikule ühiskonnale kohased reeglid töötaja vastutuse kohta lojaalsuskohustuse rikkumise korral.**

2. Lisaks tsiviilõiguslikule vastutusele, alluvad äriühingute juhatuste ja nõukogude liikmed üldisele kriminaalõiguslikule vastutusele KarS-i üldkoosseisude alusel. Eelkõige tähendab see vastutust ametialase lohakuse ja ametiseisundi kuritarvitamise korral. Nende normide probleemiks on liialt lai sõnastus, mis võimaldab neid rakendada ebamäärasel arvul juhtumitest, samas sätete kohaldumine konkreetsel huvide konflikti juhtumite korral on kaheldav, kuivõrd sõltub osaliselt sellest, kas juhitud äriühing või kolmas isik on saanud varalist kahju või mitte. See, kas kahju on tekkinud, on eelkõige kannatanu ja mitte avaliku võimu hinnata. Seega, kui kannatanu – juhitud äriühing või selle võlausaldajad – oma kahju hüvitamise nõudeid maksmata ei pane, on keeruline ka kriminaalmenetluslik sekkumine. **Eelnevalt tulenevalt leiab töögrupp, et konkreetsed huvide konflikti ja usaldussuhte rikkumise juhtumid vajaksid karistusseadustikus täpsemat määratlemist. Teiseks tuleb seaduses välistada, et kahjunõude esitamine kannatanu poolt oleks kriminaalmenetluse võimaluste rakendamise eelduseks.**

Lisaks eelnevale vastutavad krediidasutuste ja muude finantsasutuste juhid spetsiifiliste koosseisude alusel. Käesoleval ajal ei näe töögrupp vajadust täiendavate kriminaalõiguslike meetmete järgi, mis võimaldaksid mõjutada eriliste finantsjärelevalve subjektide – eelkõige krediidasutused - töötajaid ja juhte hoiduma huvide konfliktist.

Juhul kui peetakse vajalikuks täiendada selles osas eriseadusi (eelkõige finantsvaldkonnas), siis tuleb kaaluda vajadust muuta, täpsustada või täiendada vastutuse sätteid (väärtegade eest) nendes eriseadustes.

3. Krediidiasutuste puhul näeb seadus põhimõtteliselt ette piisava regulatsiooni huvide konflikti vältimiseks, eelkõige korrates küll ÄS-es sätestatud. **Vastavasisuline Eesti Panga presidendi määrus on sisuliselt aegunud ning ei arvesta piisaval tasemel seaduse nõuetega.** Majanduslike huvide temaatika on nimetatud määrukses ilmselgelt jäetud vaid krediidiasutuse enda huvifääri kuuluvaks ning määruse loogika kohaselt Finantsinspeksioon nimetatud tasandil krediidiasutuste tegevusse järelevalveliselt ei sekku, sest määruse kohaselt võimalikke majanduslike huvide konflikte puudutavaid andmeid Finantsinspeksioonile esitada ei tule. Ka ei sisaldu määrukses Finantsinspeksiooni kohustust kontrollida krediidiasutuste juhte puudutavat vajalikust mahus. Nimetatud eristus on aga, arvestades KAS-s sisalduvat regulatsiooni, eksitav ning jätab väära mulje, nagu peaks krediidiasutuse juhi majanduslike huvide konflikti juhtumid Finantsinspeksiooni huvialast välja jääma. Alljärgnevalt tuleneb, et määrus on kehtivat õiguskorda arvesse võttes oma loogikalt vananenud ning vajaks ümbervaatamist. Krediidiasutusega seotud isikule laenu andmisega seoses tuleks kaaluda juhtudel ka krediidiasutuse nõukogu teavitamise kohustuse sätestamise vajadust, samuti selgesõnaliselt selle sätestamist, et krediidiasutuste juhatuse liikmed vastutavad isiklikult ja solidaarselt selle eest, kui laen seotud isikule on antud krediidiasutuste seaduses sätestatud vastavat korda rikkudes. **Töögrupp teeb ettepaneku töötada Eesti Panga presidendi määrus, mis reguleerib krediidiasutuste juhtide vastavuse hindamist seaduse nõuetele ja majanduslike huvide deklareerimist³⁷, täielikult ümber. Eelkõige tuleb selle käigus suurendada Finantsinspeksiooni rolli juhtide seadusele vastavuse kontrollimisel ning huvide konfliktide hindamisel.**

4. Erinevaid isikuid Finantsinspeksiooni järelevalvele allutavad seadused ning nende alusel antud madalama taseme õigusaktid näevad küll ette, järelevalvele allutatud subjektide juhid peavad esitama Finantsinspeksioonile teatud informatsiooni, kuid esitatud andmed ja informatsioon on käsitletav eelkõige krediidiasutusele suunatud siseteabena, mille alusel krediidiasutuse juhtorganid juhivad personaliriski ja teevad otsustusi valitavate või valitud isikute vastavuse kohta ametikohale. Finantsinspeksiooni järelevalvepädevus siin on piiratud.

Hetkel puudub seadusandluses nõue, mille kohaselt peaks järelevalve subjekt või juht teavitama Finantsinspeksiooni asjaoludest, mis võivad mõjutada isiku sobivust juhi ametikohale (nt kriminaalkaristuse määramine, tsiviilkohtulahend vms).

Finantsinspeksiooni järelevalve peamiseks ülesandeks on tagada, et subjekti juhtimine toimib ja on korraldatud sobivalt ning kõiki riske arvestavalt ja seeläbi on tagatud ka subjekti hea ühingujuhtimine ning usaldusväärne käitumine. Eelkõige tagatakse see seaduse kohaselt seeläbi, et Finantsinspeksioonil on õigus kontrollida abstraktselt järelevalve subjektide sisemisi juhtimis- ja kontrollisüsteeme. Hetkel ebapiisav on

³⁷ Eesti Panga presidendi määrus nr.24, 15.10.1999 "Krediidiasutuste seaduses nimetatud isikute vastavust kinnitavate andmete esitamise ja majanduslike huvide deklareerimise kord"

Finantsinspektsiooni pädevus ja kohustus kontrollida selliste reeglite faktilist toimimist konkreetse järelevalve subjekti puhul, samuti ei näe seadus ette teatud ringi finantsjärelevalve subjektide töötajate ja juhtide piisavat kohustust teavitada avalikkust või Finantsinspektsiooni oma majanduslikest huvidest.

Eelnevast tulenevalt teeb töögrupp ettepaneku Finantsinspektsiooni järelevalvepädevust reguleerivaid õigusakte põhjalikult analüüsida ning välja töötada muudatused, mille alusel suureneks Finantsinspektsiooni pädevus finantsjärelevalve subjektide juhtide üle järelevalve teostamisel. Eelkõige peaks see seisnema nimetatud isikute majanduslike huvide ja tehingute üle kontrolli teostamises. Samuti tuleks kaaluda finantsjärelevalve subjektide juhtide puhul teatud majanduslike huve puudutavate andmete avalikustamise kohustuse ettenägemist seadusega.

Finantsinspektsiooni poolt talle väärtpaberituruseaduse § 231 lg-ga 1¹ antud õiguse teostamine tuleks allutada teiste jälitustegevust läbiviivate ametkondadega võrreldavale välisele kontrollile.